

**MATERIÁLY
XVI MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ
KONFERENCE**

**VĚDECKÝ POKROK NA PŘELOMU
TYSYACHALETY**

22 - 30 května 2020 r.

Volume 7
Pedagogické vědy

Praha
Publishing House «Education and Science»
2020

Vydáno Publishing House «Education and Science»,
Frýdlanská 15/1314, Praha 8
Spolu s DSP SHID, Berdianskaja 61 B, Dnepropetrovsk

Materiály XVI Mezinárodní vědecko - praktická konference «Vědecký pokrok na přelomu tysyachalety», Volume 7 : Praha. Publishing House «Education and Science» -96 s.

Šéfredaktor: Prof. JUDr Zdenák Černák

Dr. Ephieva M.K. PhD

Náměstek hlavního redaktora: Mgr. Alena Pelicánová

Zodpovědný za vydání: Mgr. Jana Štefko

Manažer: Mgr. Helena Žáková

Technický pracovník: Bc. Kateřina Zahradníková

**Materiály XVI Mezinárodní vědecko - praktická konference ,
Vědecký pokrok na přelomu tysyachalety po Pedagogické vědy.**

Pro studentů, aspirantů a vědeckých pracovníků

Cena 50 Kč

ISSN 1561-6940

© Authors , 2020

© Publishing House «Education and Science» , 2020

PEDAGOGICKÉ VĚDY

Problémy tréninku

Казимова Д.А., Әділхан Г.

*Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,
Қарағанды, Қазақстан*

ИНФОРМАТИКА САЛАСЫНДАҒЫ БІЛІМ БАКАЛАВРЛАРЫН КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІ

Болашақ мұғалімнің АТ- пәндерін оқытуға дайын болу критерийлері оның құрылымының жетекші элементтерінің даму деңгейі болып табылады. Кәсіби құзыреттіліктің аталған үш құрамдас бөлігі құрылым элементтерін анықтау және бір-біріне қарым-қатынасты зерттеу үшін болашақ информатика пәнінің пирамида түрінде бейнесін елестетеміз (сурет.1). Пирамиданың сандық параметрлері назарға алынбайды, ал фигураның тек кейбір құрылымдық қасиеттері есепке алынады, мысалы: негіз ортақтығы, дұрыс нысаны мен симметриялығы, бастапқы фигураны бір мағыналы білдіретін бөліктерге бөлу.

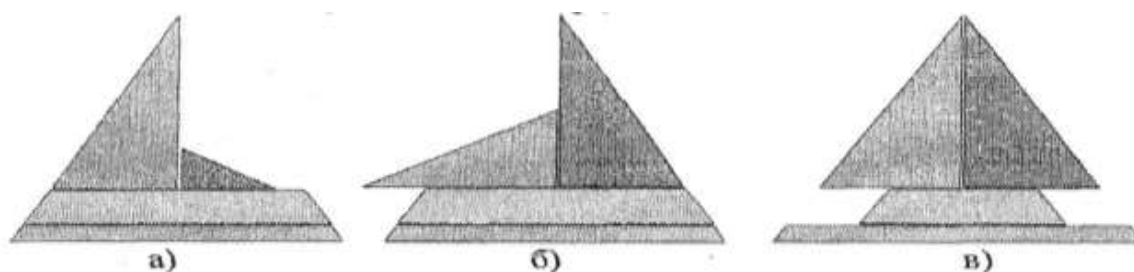

1-сурет. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін құрайтын пирамидалық түсінік

Болашақ мұғалімнің әлеуметтік құзыреттілігі қалыптасатын талапкердің әлеуметтік құзыреттілігі негіз болады. Болашақ мұғалімнің әлеуметтік құзыреттілігі, өз кезегінде, пәндік және педагогикалық құзыреттілікті қалыптастыру үшін негіз (іргетас) болып табылады.

Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің үш құрамдас бөлігіне сәйкес келетін осы модельдің барлық үш бөлігі (әлеуметтік, пәндік және педагогикалық) өзара жанасудың белгілі бір нүктелері бар (өзара байланыс).

Бұл модельдің оңтайлы нысаны теңбүйірлі үшбұрыштың кескіні болуы керек. Жалпы нысандағы және оның бөліктеріндегі үйлесімділігін және симметриялылығын өте маңызды. . Алайда, іс жүзінде ол құрауыштардың бірінің жеткіліксіз дамымауы салдарынан жиі атрофациялануы мүмкін (сурет.2). Өзара байланыстың бұзылуы және кейбір нақты құзыреттердің қалыптаспауы үлгінің әртүрлі бұрмалануына әкелуі мүмкін. Мысалы, 2а суретте - педагогикалық құрамдастағы мәселелер; 2 б суретте әлсіз пәндік дайындық бар; 2в суретте - әлеуметтендірудегі кемшіліктер (тұлғалық қасиеттер, мінез-құлық және т. б.).

2-сурет. Модельдің пирамидалық құзыреттіліктеріндегі бұзылулардың мысалдары

Құзіреттіліктердің арасындағы функционалдық өзара байланысы немесе "түйісу нүктелері" бар: пәндік және педагогикалық құзыреттіліктер-пәндік құзыреттіліктер-бұл информатика бөлімдері бойынша білім жүйесі, ал педагогикалық-осы бөлімдерді оқытудың жеке әдістері; пәндік және әлеуметтік құзыреттіліктер - пәндік құзыреттілікті қалыптастыру ақпараттық мәдениетті тәрбиелеумен және ақпараттық қоғамда әлеуметтендірумен байланысты; педагогикалық және әлеуметтік құзыреттіліктер-жалпы педагогикалық құзыреттілікті қалыптастыру (өскелең ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің әдістері, нысандары мен құралдарын білу) әлеуметтік құзыреттіліктермен тікелей байланысты: балаларға деген махаббат, қарым-қатынас, төзімділік және т. б.

Кәсіби құзыреттіліктің педагогикалық және пәндік құрамдас бөліктерінің модельдерінде тік және көлденең катеттері бар тікбұрышты үшбұрыштың формалары бар. Бұл модельдегі гипотенузаның сандық сипаттамасы жоқ. Принципті рөлі көрініс пирамида моделін ойнайды ұзындығының катетов сай

қалыптасқан, сол немесе өзге де құзыреттерді болған байланыстар көршілес элементтері. Бұл модельдің функционалдық мәні нақты құзыреттер мен өзара байланысты анықтаудан тұрады. барлық компоненттер кешенде (үйлесімде және баланста) қалыптасады және жүйе құрайды.

Болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлаудың нақты жүйесіндегі құзыреттілік үлгінің жұмысы бұзушылықтарға дер кезінде қоюға, кәсіби дайындықтың мақсаты мен мазмұнын түзетуге мүмкіндік береді.

Информатика пәнінің пәндік құзыреттілігінің көп деңгейлі болуы информатика пәнінің мұғалімі өзінің АКТ-пәндері оқытушысының кәсіби қызметінде тап болуы мүмкін ғылыми пәндік білімнің барлық базасын меңгеру мүмкін еместігімен расталады. Информатика пәні бойынша пәндік құзыреттіліктің бес деңгейге бөле аламыз:

I. Пропедевтикалық - "ДК пайдаланушысының" деңгейі күрделілігіне, көлеміне, ғылымилығына және фундаменталдығына қарай ең төмен және ДК-мен диалог жүргізуге және сабақтарды ұйымдастыруға жеткілікті пайдаланушылық сипаттағы білімді қамтиды: компьютермен танысу; мәтінді теру және басып шығару; тышқанның немесе планшеттің көмегімен сурет салу; фотосуреттер мен бейнелерді қарау; осы аудиторияға арналған арнайы бағдарламаларда (оқыту, ойын) және т. б. жұмыс..

II. Базалық - информатика бойынша барлық мектеп оқулықтарымен талап етілетін ақпараттық технологиялар мен бағдарламалау саласында білімді, шеберлікті және дағдыларды жетік меңгерген "озық пайдаланушы" деңгейі, яғни бұл информатика мұғалімінің жалпы орта (толық) білім стандарты бойынша базалық деңгейде информатиканы оқыту бойынша кәсіби міндеттерді шешу үшін қажетті кәсіби құзыреттілік деңгейі.

III. Профильді - "пайдаланушы-шебердің" деңгейі, ол бірінші кезекте алдыңғы пәндік құзыреттіліктің екі деңгейін алып, содан кейін мынадай міндеттерді шешетін деңгейге жеткен: білім беруді ақпараттандыру, компьютерлік техниканы баптау және жаңғырту, компьютерлік желілерді баптау және әкімшілендіру, жаңа компьютерлік курстарды жобалау, білім беруде қандай да бір ақпараттық технологияларды пайдалану тиімділігін бағалау, жалпы орта (толық) білім беретін оқу орындарында (бейіндік деңгей) және бастауыш және орта бейінді емес білім беру мекемелерінде информатиканы оқыту.

IV. Арнайы орта - "педагог-инженер", бастауыш және орта кәсіптік білім беру АТ пәндерінің оқытушысы.

V. Арнайы жоғары - "педагог-зерттеуші", орта және жоғары кәсіптік білім берудің АТ - пәндерінің оқытушысы (соның ішінде информатика мамандығы бойынша педагогикалық), информатиканы оқыту әдістемесі бойынша зерттеуші, сондай-ақ педагогикалық және ақпараттық технологиялар саласында.

АТ - пәндерінің қандай оқытушысын дайындауымыз керек және оны қалай дайындау керектігін түсіну үшін бізге кәсіби құзыреттіліктің компоненттерін көрнекі және функционалды түрде ұсыну керек, яғни информатика мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін барынша формализациялау мен нақтылаудың деңгейіне қол жеткізу қажет. Кәсіби құзыреттілік бітірушіде мамандану саласындағы білім, білік және дағды базасы ("немесе жүйе") ретінде көрініс табады, ал ББД базасы құзыреттілік жүйесі немесе массив ретінде қарастыруға болады.

Осылайша, кәсіби құзыреттілік кейіннен сандық талдау және кәсіби даярлық деңгейі мен сапасын бағалау мүмкіндігімен құрылымдауға жол береді. Болашақ информатика мұғалімінің пәндік құзыреттілігін матрица түрінде ұсынамыз (3-сурет). Әрбір ұяшықтағы матрицаның мәні информатика мұғалімінде қалыптасқан пәндік құзыреттілікке сәйкес келеді, яғни информатика бойынша нақты дидактикалық бірлікке сәйкес келетін ББД. Шартты түрде А әрпімен белгіленген әрбір ББД екі индексмен анықталады: 1) информатика мұғалімінің пәндік құзыреттілік деңгейлерінің біріне сәйкес келетін жол нөмірі; 2) таңдалған құрылым мен оқыту мазмұнына сәйкес білім элементін көрсететін баған нөмірі.

	1	2	3	...	m
1. Пропедевтикалық	A_{11}	A_{12}	A_{13}	...	A_{1m}
2. Базалық	A_{21}	A_{22}	A_{23}	...	A_{2m}
3. Профильді	A_{31}	A_{32}	A_{33}	...	A_{3m}
4. Арнайы орта	A_{41}	A_{42}	A_{43}	...	A_{4m}
5. Арнайы жоғары	A_{51}	A_{52}	A_{53}	...	A_{5m}

3-сурет. информатика пәні мұғалімі құзыреттілігінің матрицасы

Бағандар саны бірнеше мыңға дейін жетуі мүмкін және информатика мұғалімі мен АТ-пәндерінің оқытушысына информатика мен ат-пәндерін оқытудың әр түрлі деңгейлерінде қажетті пәндік құзыреттілікті көрсетеді.

Кейбір А элементтері нөлге тең болады, бұл өте түсінікті, өйткені информатиканың барлық бөлімдері емес және күрделілігі бойынша әртүрлі деңгейлерде бірдей дәрежеде оқытылмайды. Мысалы, объектілі-бағытталған бағдарламалау мектепте бейіндік деңгейде басталады және арнайы ортада және жоғары-да жалғасады. Демек, 1 және 2-жолдарда осы тақырыпқа сәйкес алдыңғы ұяшықтар бос болады (суретті қараңыз. 4, мұнда $A_{1m}=0$ және $A_{2m}=0$).

	m	
1. Пропедев.	A_{1m}	A_1
2. Базалық	A_{2m}	A_2
3. Профильді	A_{3m}	A_3
4. Арнайы орта	A_{4m}	A_4
5. Арнайы жоғары	A_{5m}	A_5

4-сурет. Пәнді оқытудың нақты деңгейлерінде нақты пәндік құзыреттіліктердің болуы

Егер осындай схема бойынша біз белгілеген барлық бес деңгейге сәйкес келетін барлық пәндік құзыреттіліктерді бейнелейтін болсақ, біз болашақ информатика мұғалімінен пәндік құзыреттілікті қалыптастыру схемасын аламыз. Схема қашан басталатынын (қайда оқылатынын), ал қайсысы - аяқталатынын көрсетеді, бұл информатика мұғалімін кәсіби даярлаудың әдістемелік жүйесінің мазмұнын жобалауға көмектеседі.

Пәндік құзыреттіліктер кәсіби құзыреттіліктің басқа құрамдас бөліктерімен кешенде қалыптасады. Шынында да, педагогикалық оқу орнында пәндік блоктың пәндерімен қатар жалпы кәсіптік пәндерді (педагогика, психология және т.б.) оқыту басталады. Ал 3-4 курста бұл пәндердің жеке әдістемелер бойынша өзара тығыз қарым-қатынасы басталады. Осының барлығы ЖОО-ның Әлеуметтік ортасында болады. 5-суретте пәндік және педагогикалық құзыреттер матрицаға орналастырылған, ал әлеуметтік құзыреттер жүйелі түрде жақсартылатын орта ретінде қарастырылады, онда кешенде педагогикалық және пәндік құзыреттер қалыптасады. Болашақ информатика пәні мұғалімі педагогикалық ЖОО - да кәсіби даярлаудың әдістемелік жүйесін жобалау кезінде біз жеті компонентті әдістемелік жүйені негізге алдық (В. П. Беспалько, В. М. Монахов және т.б.).

5-сурет. Кәсіби даярлаудың әдістемелік жүйесі

Бұл технологиялар жиынтығы және информатика мұғалімін АТ-пәндерін оқытуға кәсіби даярлаудың әдістемелік жүйесін жобалау бойынша жобалау қызметінің теориялық базасы мен концепциясы ретінде әрекет етеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Абдулғалимов Г.Т. Система профессиональной подготовки преподавателя информатики: компетентностной подход, проектирование, внедрение. Монография. - М.: МГГУ им. М.А. Шолохова, 2008. -255с.

2. Ляш А.А., Рыжова Н.И. Модель методики обучения учителей информатики использованию информационно-образовательных систем обучения в профессиональной деятельности // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 1.

Жусупова Р.Ч.

преподаватель специальных дисциплин КГКП «Карагандинский колледж искусств имени Таттимбета», Республика Казахстан, г. Караганда

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ УМЕНИЙ У СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ЧЕРЧЕНИЮ

Одним из ведущих направлений системы образования, в условиях ее модернизации, является формирование творчески развитой личности. Системообразующий методический принцип формирования новой образовательной среды колледжей, предлагающий воспитание и обучение творчеством, - актуален. Его успехи заложены в использовании разнообразных педагогических средств в различных видах учебной и внеурочной деятельности студентов. Очевидно, что образовательной среде колледжей нужен новый тип преподавателя, для которого проблемы творческой инициативы и оптимального выбора из множества вариантов наиболее эффективных методик, приемов и принципов работы станут личностно значимыми.

Формирование творческой личности студента является одной из важных задач подготовки к профессиональной деятельности будущего педагога. Ее решение требует моделирования новых образовательных систем, в том числе и художественно-педагогических.

В основу реформы современного образования положены принципы гуманизации и гуманитаризации. В центре системы образования - личность, ее стремление к пониманию целостной картины мира, культуры как опыта предшествующих поколений людей.

Для выявления сущности и гарантии результативности обучения в колледже принята концепция системного подхода. Система обучения является подсистемой более широкой системы образования.

Концепция системного подхода позволяет рассматривать педагогическое образование в колледже как целостный, взаимосвязанный инвариантом отношений между его элементами, комплекс, технологический режим

взаимодействия которого позволяет гарантировать получение результата - профессионально подготовленного специалиста.

Обучение обладает универсальными и инвариантными свойствами (уровнями усвоения), реализация которых требует принципиального построения последовательности действий для получения этих свойств.

Среди наиболее прогрессивных тенденций в решении проблем повышения качества образовательного процесса все большее значение приобретает проектирование педагогических технологий.

Обновление общественных отношений на современном этапе развития нашего общества определило изменение системы образования. Современные изменения и позитивные тенденции в его развитии расширили объективные возможности для проявления свободы человека как личности, его индивидуальности и неповторимости. Особую актуальность в современных условиях приобрела проблема развития активности и самостоятельности человека как самоценности общества в профессиональной и любой другой деятельности. Поэтому, такие качества человека, как свобода выбора и творчество, стали особо важными в структуре личности, поскольку они позволяют каждому молодому человеку проявить свою сущность во всей полноте и неповторимости.

Проявление творчества в любой деятельности постепенно становится социальной потребностью общества, решающим условием его эффективного развития и прогресса. В соответствии с этим, в число особо приоритетных качеств личности включаются такие как: инновационный стиль мышления, готовность к творчеству, к постоянному поиску нестандартных способов осуществления любой деятельности.

Творческие умения развиваются в постоянном и разнообразном обучении при использовании имеющихся знаний и умений в конкретной учебной деятельности. Большое значение это имеет в художественно-графической деятельности, требующей сочетания как образного, ассоциативного, так и теоретического мышления, а также осознания личного отношения к такой деятельности.

Понимая творческое развитие личности как стремление к гармонии с окружающим миром, как стремление к идеалу и красоте, преподаватель должен

передать это студентам, которые в ответе за качественное образование и эстетическое воспитание школьников. Творческое развитие личности, ее нравственное совершенствование - это то, без чего невозможно эстетическое образование. Эти составляющие развития личности очень важны для профессиональной подготовки студентов при обучении черчению и начертательной геометрии. Развитие творческих умений студентов средствами черчения и начертательной геометрии - это путь, позволяющий сформировать нового человека, обладающего глубокой убежденностью, духовным богатством и высокой нравственной культурой, а также умеющего творчески трудиться. А это и есть требования, предъявляемые к подготовке выпускников колледжа, отраженные в государственном стандарте. В связи с этим изменяется понимание цели в среднеспециальном образовании. На первое место вышла личность студента, осознаваемая как духовно - нравственная сущность человека, обретающего позицию субъекта своего интеллектуального, духовного развития и самовоспитания в условиях профессиональной деятельности. Изменения в подходе к образованию, к пониманию его задач, обусловили методологическое переосмысление, обращение к идеям гуманизма, нашедшим отражение в исследованиях философов, психологов, педагогов, стоящих на гуманистических позициях.

Представления о сущности человека как абсолютной ценности, как творца самого себя и обстоятельств своей жизни, как свободной, ответственной, творческой личности, сложились в отечественных и зарубежных философских концепциях (Н. А. Бердяев, Б. П. Вышеславцев, А. В. Луначарский, А. С. Макаренко, В. А. Сухомлинский, И. А. Ильин, В. С. Соловьев, др.).

Если проанализировать стратегические цели, стоящие перед средним профессиональным образованием, то это - развитие личности и профессиональная подготовка в условиях обучения в колледже.

Реализация этих целей возможна лишь на пути усвоения студентами суммы знаний, умений и навыков, определенных программами. При организации обучения наиболее оптимальным для реализации этих целей является подход, основанный на знании и применении основных положений теории обучения и воспитания в практике работы при изучении черчения. Этот учебный предмет имеет большие возможности для развития творческих умений, эстетического воспитания студентов через средства графики, формирования у них умения

правильно понимать и оценивать окружающего мира. Все это позволит решить первостепенную задачу, стоящую перед профессиональным средним образованием, подготовке студентов к профессионально-педагогической и творческой деятельности.

Графика является одним из средств воспитания индивидуальной, неповторимой личности. Особое значение в связи с этим приобретают проблемы развития творчества в процессе учебной и внеурочной деятельности по технической графике. Они рассматривались учеными, педагогами на различных этапах.

Известны труды ученых в области методики преподавания черчения: Н.Н. Анисимова, Л.Н. Анисимовой, А. Д. Ботвинникова, Е.А. Василенко, В.Н. Виноградова, И.С. Вышнепольского, В.А. Гервера, В.О. Гордона, Ю.Ф. Катхановой, В.В. Степаковой, Н.Ф. Четверухина, И.С. Якиманской, В.И. Якунина и других ученых-методистов, рассматривающих графику как составной и важный компонент преемственной системы эстетического воспитания и художественного образования, способствующего развитию творческих способностей личности.

Основополагающее значение в научном обосновании исследуемой проблемы имеют труды ученых в области общей, возрастной и педагогической психологии: Л. С. Выготского, А. Н. Леонтьева, А. В. Запорожца, Б. Ф. Ломова, Л. А. Венгера, С. Л. Рубинштейна, Е. И. Игнатьева, Д. Б. Эльконина, и других; дидактики Ю. К. Бабанского, В. И. Загвязинского, И. Л. Лернера и др.

Качественные изменения в подготовке учителя в колледже, направленные на его творческое развитие, могут быть достигнуты при выполнении следующих условий:

- графика рассматривается и используется как важный и составной компонент системы художественного образования и эстетического воспитания студентов - будущих учителей школы;
- учитываются психологические особенности личности студентов;
- преподавание графики реализуется как единство основных компонентов профессионально-педагогической подготовки студентов: теоретической, практической, методической;

- в системе преподавания курса черчения и начертательной геометрии используются формы и методы обучения и воспитания, стимулирующие творчество.

Преподавание черчения и начертательной геометрии необходимо рассматривать как одно из важных составляющих системы профессионально-педагогической подготовки, открывающее новые возможности в формировании творчества студентов колледжа.

Для эффективности формирования методического творчества студентов в процессе теоретической, практической подготовки средствами черчения в условиях колледжа необходимо использовать оптимальные формы и методы обучения (проблемные и частично-поисковые методы, игровые ситуации, дискуссии, эвристический и исследовательский методы); интегрированный подход к методической творческой деятельности студентов.

Совершенствование системы учебно-методического комплекса средствами черчения, учитывающего дидактические принципы, особенности творческого развития личности содействуют развитию творческих умений студентов в системе профессиональной подготовки в условиях колледжа.

Компанець Н.М.

НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

АНГЛОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БІОМЕДИЧНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Процеси комунікації відіграють важливу роль в будь-якій професійній діяльності. В мові людини відображається все: її рівень освіченості, культури, світогляд, принципи, переконання й т.д. Тому комунікативна діяльність майбутніх фахівців біомедичної інженерії, досконале оволодіння ними іноземної чи декількох іноземних мов – одна з умов їхнього професійного зростання та становлення.

Аналізи освітньо-кваліфікаційних характеристик всіляких інженерних спеціальностей, опитуванн роботодавців та молодих спеціалістів дозволяє визначити зони відповідальності, що входять в професіоналізм майбутній фахівців біомедичної інженерії. Також мають всі шанси бути інтегрованими в зміст навчання разом з загальнопрофесійними і спеціальними або предметними компетенціями.

В такий перелік вносять широкий діапазон різних компетенцій, втім провідними виступають наступні: 1) зона відповідальності планування і організації; 2) лідерські якості; 3) робота в команді на базі розвинених навичок взаємодії, взаємодопомоги, емпатії; 4) норми співіснування в міжкультурному середовищі на базі взаємоповаги, дотримання загальнолюдських, культурних, релігійних, професійних та моральних норм; 5) аналітичне мислення, включаючи такі складові головної інформаційної компетентності, як інформаційна розвідка і аналізи джерел інформації в аспекті укладення проблемних ситуацій; 6) професійні компетенції, які включають триаду «знання, навички, вміння», постійне набуття нових знань та умінь у власній професійній сфері; 7) відкритість до інновацій, власна ініціатива, як фактор професійного зростання; 8) налаштованість і націленість на досягнення позитивного результату в опорі на становлення таких якостей, як наполегливість, амбіційність, працелюбність; 9) незалежність і відповідальність в прийнятті рішень, об'єктивна самооцінка; 10) компетенція усної комунікації, в тому числі міжкультурної, на основі володіння

стилями мовлення, широким потенціалом мовних, мовленнєвих, паралінгвістичних засобів й плюралінгвальної компетенції, соціолінгвістичної компетенції; навички професійного писемного мовлення.

Професійна компетентність відповідно реалізується в професійній діяльності. До відмінностей компетентності від простої суми знань, умінь і навичок залежить здатність використовувати в певних умовах реальної життєдіяльності, а також факторів існування компетентності в аксіологічному полі. Тобто, в нерозривній єдності з цінностями людини, власної зацікавленості в саме цій діяльності та її продукції у вигляді виду поведінки або предметного результату. На відміну від сукупності знань, умінь і навичок професіоналізм завжди має ознаки особистісних якостей людини, виступає особистісно-усвідомленим компонентом особистого досвіду. Діяльнісний характер іншомовної комунікативної компетентності реалізується в різних сферах спілкування.

Англомовна компетенція визначається в аудіюванні майбутніх фахівців біомедичної інженерії, як володіння та здатність і готовність до оволодіння ними навичками та вміннями сприйняття, переробки і розуміння автентичної англомовної інформації на слух у нормальному чи пришвидшеному темпі у звичайних та несприятливих умовах англомовного середовища при особистому спілкуванні або з використанням технічних засобів з метою виконання фахових завдань.

В свою чергу, англомовна компетентність у читанні – це володіння та здатність і готовність до оволодіння навичками та вміннями зорового сприйняття, переробки і розуміння автентичної англомовної інформації у звичайних та несприятливих (стресових) умовах англомовного середовища з метою виконання фахових завдань.

Важливий компонент для майбутніх фахівців біомедичної інженерії – англомовна компетентність у говорінні – визначається як володіння та здатність і готовність до оволодіння ними навичками та вміннями здійснювати усне суб'єкт-суб'єктне спілкування шляхом підтримання потрібної комунікативної дистанції зі співрозмовником, правильного реагування на спілкування, розуміння мотивів, інтенцій, стратегій поведінки як своїх власних, так і співрозмовників, розвиваючи теми англомовного міжособистісного спілкування у фаховому напрямку, використовуючи прийняті комунікативні формули,

вербальні та невербальні засоби стимулювання суб'єкт-суб'єктної взаємодії, елементи соціокультурного контексту, необхідні для породження і сприйняття англійського мовлення з точки зору носія у нормальному (природному) чи пришвидшеному темпі у звичайних та несприятливих (стресових) умовах англомовного середовища з метою виконання фахових завдань.

Англомовна компетентність у письмі визначається як володіння та здатність і готовність до оволодіння навичками та вміннями здійснювати письмове спілкування (продукування письмової англомовної інформації) шляхом використання графічного літературного коду відповідно до норм літературної англійської мови та з особливостями регіональних і національних типів мовлення у звичайних та несприятливих (стресових) умовах англомовного середовища з метою виконання фахових завдань.

Література:

1. Халеева И.И. Основы теории обучения иноязычной речи (подготовка переводчиков). М.: Высшая школа, 1989. – 238 с.
2. Ніколаєва С. Ю., Бігич О. Б., Бражник Н. О., Гапонова С. В. та ін. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : підруч. для студ. вищ. навч. закл. – [2-е вид, випр. і перероб.]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.

Кенбаева Г.К., Аманбаева Э.А., Жаксылыкова Н.Е.

Казахский национальный аграрный университет, Алматы, Казахстан

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

В рамках осуществления модернизации образования неизбежна форма обучения, отвечающая всем требованиям, предъявляемым к инновационному образованию, основанная на использовании современного мультимедийного интерактивного оборудования и обеспечивающая эффективность реализации основных образовательных программ. Важнейшим направлением реформирования системы образования, закономерным этапом развития и адаптации образования к современным условиям, является дистанционное обучение. Дистанционное обучение обеспечивается применением совокупности образовательных технологий, при которых целенаправленное опосредованное или не полностью опосредованное взаимодействие обучающегося и преподавателя осуществляется независимо от места их нахождения и распределения во времени по телекоммуникационным каналам на основе педагогически организованных информационных технологий.

Психолого-педагогические особенности дистанционного обучения складываются из специфики виртуальной среды, особенностей взаимодействия, предполагающий постоянный контакт между преподавателем и студентом в этой среде и организации информации в условиях виртуального взаимодействия. Эти особенности предопределяют организацию данной формы обучения, применяемые средства и методы, а также формы контроля и оценочную деятельность.

Активный образовательный процесс должен рассматриваться как межличностное, диалогическое взаимодействие в системах преподаватель-студент и студент-студенты, организуемое в направлении достижения объединяющей их цели - формирования теоретического и практического мышления, развития личности будущего профессионала. Образовательный процесс превращается во взаимное сотрудничество, направленное на взаиморазвитие с учетом особенностей и возможностей всех участвующих

сторон. Все электронные учебные материалы, используемые в дистанционном обучении, могут быть классифицированы в зависимости от формы представления следующим образом: 1) традиционный материал, переведенный в электронное представление без переработки содержания; 2) материал в формате презентации; 3) статический гипертекстовый материал; 4) мультимедийный материал; 5) материал с интерактивными фрагментами.

Таким образом, технологии дистанционного обучения - это педагогические технологии, основанные на широком применении методов развивающего обучения, проблемных и исследовательских методов в сочетании с максимальным использованием достижений в области информационно-коммуникационных технологий.

Дистанционное обучение - это процесс интерактивного взаимодействия участников учебного процесса друг с другом и со средой обучения посредством разнообразных мультимедийных технологий. Большинство исследователей обращают внимание на особое значение организации межличностного общения в дистанционном образовании. Также подчеркивается роль обратной связи в этом процессе. Общение является основой любого обучения, так как именно в общении передается социокультурный опыт от педагога к студентам. Реформа образования связана с бурным развитием информационных, виртуальных и коммуникационных технологий, ориентирована на сокращение периода обучения студентов, изменение содержания образования, углубление знаний обучающихся, расширение их кругозора, а также на индивидуализацию и дифференциацию обучения.

Итак, дистанционное обучение, включающее применение различных педагогических технологий в виртуальной среде, позволяет преодолеть многие проблемы традиционного обучения (привязка к территории и во времени, недостаточная самостоятельная активность студентов, директивность обучения и др.), максимально расширяет аудиторию обучающихся, дает возможность удовлетворения индивидуальных образовательных потребностей обучающегося и реализации его творческого потенциала. Отсутствие прямого, непосредственного контакта в дистанционном обучении заостряет важность учета психологических особенностей организации информации, которые во многом определяют эффективность обучения. На самом деле учебный процесс в дистанционной форме более трудоемкий, он имеет индивидуальный подход. В

условиях дистанционных форм обучения значительная часть преподавателей испытывают определённые трудности, которые становятся серьёзным препятствием в организации дистанционной формы обучения. Основными трудностями являются: 1. Неумение работать по новым образовательным технологиям. 2. Низкий уровень информационной культуры у отдельных преподавателей. 3. Психологические трудности. 4. Неумение организовать совместную познавательную деятельность со студентами. 5. Стресс, который приводит к утрате контроля над деятельностью. 6. Отсутствие уверенности, обуславливающие низкую активность и стремление избегать ситуаций, способных нанести ущерб самооценке. Однако, при прохождении специальной подготовки, большую их часть можно устранить или свести до минимума.

Таким образом, технологии дистанционного обучения интегрируют в себе все качества современной педагогики, главная цель которой - сохранение и развитие творческого потенциала человека. Поэтому внедрение технологий дистанционного обучения в педагогическую практику требует определенного уровня профессионально-педагогической культуры преподавателей, уровня междисциплинарных знаний и инновационной активности в совершенствовании профессиональной деятельности.

Литература:

1. Тавгень И.А. Дистанционное обучение как форма организации учебного процесса в ВУЗе // Информатизация образования. - 2002.
2. Бершадский А.М., Кревский И.Г. Дистанционное образование на базе новых информационных технологий. -Пенза, 2007.

Жұмабек Калима

Алматы облысы, Ескелді ауданы әкімдігінің Ш.Уалиханов атындағы орта мектебі коммуналдық мемлекеттік мекемесі, физика пәнінің мұғалімі

CLIL ФОРМАТЫНДА ФИЗИКА ПӘНІНЕН САБАҚ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

«Ақырын жүріп, анық бас, Еңбегің кетпес далаға. Ұстаздық еткен жалықпас, Үйретуден балаға» деп Абай жырлағандай, қазір ХХІ ғасырда жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. Бүгінгі ғылым мен техниканың қарыштап даму заманында мектепте

дәстүрлі оқыту технологиясының оқушылардың ғылым негіздерін мемлекетті к стандарт деңгейінде толық меңгеруіне кепілдік бермей отырғандығы оқушылардың білім жетістіктерінің нәтижелерінен көрінуде. Сондықтан оқу тәрбие үрдісін жандандырудың қазіргі педагогикалық технологияларын жетілдіріп, оны пән сабақтарын оқытуда тиімді қолдану арқылы білім сапасын жоғарлату үшін басты бағытбағдар берілуде.

Нұрсұлтан Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндеттер ауыр» деген болатын.

Қазіргі

заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі болу ғана емес, сондайақ тарихи танымдық, педагогикалықпсихологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылықпен бірге физика, химия, биология ж әне

информатика пәндерін үш тілде оқыту талап етілуде. Себебі білімдегі жаңа шылдықтар мен жаңа технологиялардың бәрі де ағылшын тілінде жүргізіледі. Әсіресе, ғылыми технологияға негізделген кіта птар

мен жобалар да ағылшын тілінде жарық көруде. Мәселен, әлемде жылына жүз мың кітап шықса, соның сексен мыңы шет тілінде шығарылады. Демек, білімн ің

базасы – тіл біліміне байлаулы тұр. Ағылшын тілін қызығушылық деп емес, қажеттілік деп түсінетіндер қатары көбейді. Әрине, бұл басымдықты шет тілі не бұру деген сөз емес. Әйткенмен көштен қалмаудың жолы – тіл білу.

Бірнеше жылдан бері Назарбаев Зияткерлік мектебі, Қазақ-түрік лицейлері мен Дарынды балаларға арналған мектептерде үштілділік сатысы білім процесіне енді. Бірақ қалай? Көптің көкейінде жүрген сауалдардың бірі де осы еді. Әсіресе, жаратылыстану пәндерін ағылшын тілінде жүргізу басы ашық сұрақ

ретінде санада сақталып қалғаны рас. Қай кезде де реформаға тосырқай қарайтын қоғамның бұл алаңдаушылығы жылдарға жалғасты. Себебі күрделі

компоненттерге құрылған физика, химия, биология, информатика пәндерін

ағылшын тілінде меңгерту тәуекелден бұрын, тәжірибені қажет етеді. Дамыған өркениетті 30 елдің қатарына қосылу мақсатында жүргізіліп отырған «Үш тілде білім алу» саясаты, шын мәнінде, елдің ертеңі үшін керек нәрсе. Бұның мақсаты – көп ұлтты елімізде ұлтаралық татулықты сақтау,

ұлттық мемлекеттік бір тұтастықты қалыптастыру, қазақстандық патриотизмді негіз ете отырып, ұлттың бәсекеге қабілеттілігін арттыру болып табылады. Қай заманда болсын, бірнеше тілді меңгерген мемлекеттер мен халықтар өзінің

коммуникациялық және интеграциялық қабілетін кеңейтіп отырған. Бүгінгі таңда Қазақстан үшін үш тілде білім алу - елдің бәсекеге қабілеттілікке

ұмтылуының бірінші баспалдағы. Біздің елімізде «Үш тілде білім алу» саясатынан бөлек, еліміздегі әрбір

ұлыс өз тілдерін еркін меңгеріп, өз тілдерінде сөйлей алады. Бірақ, үш тұғырдың

қатарына төртінші, я болмаса бесінші болып орналаса алмайды. Әрбір ұлттың өзінің ана тілдерінде еркін сөйлеуі қазақстандық демократияның айқын көрінісі.

Біз осындай демократияның арқасында ғана әлемге танылып, жер жүзінде бейбітшілік үстемдігін жасай аламыз. Билік үш тілді үйрену, қолдану аясын бір сызықтың бойына емес, үш сызыққа, әрқайсысының өз орнын көрсететін саясат жүргізіп, мемлекеттік тілдің бірінші болып дамуын қадағалайды. Бұған ешқандай күмән болмауы керек.

Үш тілді меңгеру арқылы ғана Қазақстан тілдік саясаттың оң нәтижесін көре алады. Мемлекеттік тіл мемлекеттік қызметте жұмыс бабында қолданылатын тілге, басшының сөйлеу тіліне айналуы үшін билік аянбай еңбек етіп келеді. Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан 2050: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты халыққа жолдауында «Біз ел иесі ретінде биік бола білсек, өзгелерге сыйлы боламыз» дей келе: «Қазақ тілі біздің рухани негізіміз. Біздің міндетіміз – оны барлық салада белсенді пайдалана отырып дамыту. Біз ұрпақтарымызға бабаларымыздың сандаған буынының тәжірибесінен өтіп, біздің де үйлесімді үлесімізбен толығы түсетін қазіргі тілді мұраға қалдыруға тиіспіз. Бұл – өзін қадірлейтін әрбір адам дербес шешуге тиіс міндет. Мемлекет өз тарапынан мемлекеттік тілдің позициясын нығайту үшін көп жұмыс атқарып келеді. Қазақ тілін кеңінен қолдану жөніндегі кешенді шараларды жүзеге асыруды жалғастыру керек» деп атап көрсетті.

Бағдарламаның мақсаты: Қазақстан Республикасында білім берудің барлық деңгейлерінде бәсекеге қабілеттілікті арттыру үшін үш тілде білім беруді кезең кезеңмен енгізуді қамтамасыз ету және адами капиталды дамыту.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептері педагогтерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы.
2. Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы №1118 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

Metodické základy vzdělávacího procesu

Сураншиева Р.К.

М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университеті. Қазақстан

ФАРИЗА –ЕРЛІКТІҢ, СЫРШЫЛ СҰЛУЛЫҚТЫҢ, ҰЛЫЛЫҚТЫҢ СИМВОЛЫ.

«Фариза поэзияға қанат қағып алғаш қосылған кезден бастап, бүгінгі қазақ поэзиясының падишасына айналып, бүкіл өмірін шығармашылыққа арнады»

ҚР Президенті Нұрсұлтан Назарбаев.

Фариза – бұл есім бүгін өрлік пен ерліктің сыршыл сұлулықтың, ұлылықтың символы. Фариза біреу де болса, бірегей деген ұғымды білдіреді. Оның отты жырлары ұлттың қуанышы да, жұбанышы да болған. Бүгінде Фаризаны білмейтін оқырман кемде-кем. Ол болашақ үшін өмір сүреді. Әлденеден мұңайған кезінде, біреудің пасықтығынан жүрегі мұздаған кезінде, кешегі досының бүгін теріс айналғанын көргенде Фаризаның досы, сенері, мұңдасы, берер дәрі-дауасы - поэзия. Туған жер, Отан-Ананы нақты сурет, бейнелі тіл, көркем тәсілмен өрнектейді. Фариза ақынның өлеңдерінің құдіреті асау мінез, шалт қимыл мен ащы шындық. Әр сөзі мірдің оғындай Фариза ақын халықтың мұң-мұқтажын көре жүрді, көп мінбеден көтере білді.. Фариза Оңғарсынова – қазақтың ақын қызы, халық жазушысы. Оның поэзиясы жарқын әрі мейірімділікке толы. Фариза Оңғарсынованың өмір мен махаббат туралы үздік өлеңдері қазақ елінің әрқашан жадында жаттаулы.

Айша бибі

Қанша рет қанша тұрды жырлы дала? Өмірдің жолдары ма, тондары ма?

Жадына жазған жалғыз күн-ғұлама! Тұрғандай түсеңгіріп тоң жаныма,

Бабамның куәсіндей Айша-Бибі, Тәубе де, жер бетінде шын сезімнің

Қадалған құбажолға бір мұнара. болғанына!

Қандай жан сезімі үшін тартты азап? Сол жігіт құлай сүйген Айшагүлді,
 Ал өзім елестетем шақты ғажап, Күн сайын көру үшін жасыл өрден.
 Сезімді шертіп, мәнін паш еткендей, Қоңыр күздер жүрегі күңіреніп,
 аты қазақ. Жасымен мұнараның тасын кешкен!

Жоғалған махаббат

Арманым сен едің Жоқ бүгін махаббат арманымда
 Ардағым сен едің Шынымен жоғалтып алғаным ба
 Өзіңсіз өмірім көңілсіз деп едім Не дейін көңілге түсім бе өңім бе
 Көрмесем жабығып сарғайып Кінәлі кім бұған өзім бе өмір ме
 сағынып Жайнайын тағы да нұр құйып таңыма
 Өзіңмен бір еді бал арман ақ үміт Жоғалған махаббат оралшы жаныма
 Күндер-ай сағынған жалыңдаған
 Еркіне бағынған бағынбаған

Жақсы көру

Өмірің таңдай болса арайлаған, Дидарың аумайды екен жарық күннен,
 қатыгез қараулыққа жолай ма адам? ғашық боп қалғанымды жаңа ұқтым
 Біреуді жақсы көрген қандай жақсы – мен.
 нұрланып кетеді екен бар айналаң! Келбетің көз алдымда, ойымда сен,
 Жақсы көру, жақсы көру, өзіңді жақсы көріп қалыппын мен.
 не деген керемет ең! Ешкімге содан бері алаңдамай,
 Өмірді сезінуге, жүрегім жанарыңа қамалғаны-ай!
 қуанып көз ілуге Ғажайып күй кештірген сезім –сәуле
 адамға жақсы көру керек екен. өзімді жетелейді саған қарай.

Ақ маман

Еркелесем күлімдейтін Бәрінен сол жақын маған
 Ұрысқаны білінбейтін Ол жанымда жүрсе мен де
 Маңдайымнан иіскеп менің Батырларша батылданам

Құлыншағым күнім дейтін
Ақ мамам, ақ мамам
Құлыншағым күнім дейтін
Әлемдегі ақылды адам

Жамандықтан сақтандырып
Жақсы ісімді мақтан қылып
Мәпелеген ақ мамамды
Жүрсем деймін шаттандырып.

Әйелге деген махаббат

Түндерде жалын боп өткен
біреуді жаным деп өпкен
сенің гүл еріндеріңнен
әйтеуір жерінбедім мен.
Жұттым да көзде жасыңнан,
төсіңнен өзгеге ашылған
басымды ала алмадым ме
(қайғым ба ең, жанар бағым ба ең?!).
Көлдегі сағым көрікпен
жанарды жанымды еріткен

күштым мен ашқарақ күймен
(білемін – басқа да сүйген).
Ең алғаш құшқаным да – өзің,
балқытқан күш-жалын да – өзің,
ең алғаш сүю дегенді
үйреткен ұстазым да – өзің.
Жанымнан мұңым кеткелі
сен болдың күнім көктегі.
...Қайғым тек – осының бәрі
басыңнан бұрын да өткені...

Анажан

Аялап көлдей
Нұр шашып күндей
Жанына мені балаған
Көңілі көктем
Мейрімін төккен
Аяулым сенсің, анажан
Асыл әнімсің, жазғы таңымсың
Өзіңмен нұрлы жолдарым
Тылсым жылдарда

Қиын сындарда
Тілегің — менің қорғаным
Қайда жүрсем де
Ойым бір сенде
Сенімің болды тұмарым
Болсам деп бірге
Сағынам күнде
Жан ана сенсің
Жыр әнім

Фариза Оңғарсынова аса көрнекті ақын, қоғам қайраткері бола білді. Ол өзінің өміршең отты жырларымен халықтың ыстық ықыласына бөленіп, елдің

жұмыр жүрегінен мәңгілік орын таба білді. Бүгінгі таңда поэзия патшайымның өлеңдерін күллі қазақ баласы сүйіп оқып, жатқа айтатыны жасырын емес. Себебі, ақынның өлеңдерінде ұлттық рух, мөлдір махаббат, тербеткен сағыныш бар.

Әдебиет:

1. Оңғарсынова Ф. Алғашқы сабақ: өлеңдер – Алматы: Арман-ПВ, 2005. – 151 б.
2. Оңғарсынова Ф. Асау толқын: өлеңдер - Алматы: Жазушы, 1973
3. Оңғарсынова Ф. Дауа: өлеңдер - Алматы: Атамұра, 2002. – 287 б.
4. Абдрахман С. Жиыrmасыншы ғасыр жырлайды: Қазақ поэзиясының антологиясы. Т.1. – Алматы: Раритет 2007-504 б.

студент группы НВП-16к Каирбеков А. Ж.

ст. преподаватель Горохов А.С.

М. Қозыбаев атындағы СҚМУ, Петропавл, Қазақстан

преподаватель Зазулина Н.С.

Петропавл құрылыс-экономикалық колледжі, Петропавл, Қазақстан

ОРТА БІЛІМ ШАРТТАРЫНДА ПАТРИОТИЗМГЕ ТӘРБИЕЛЕУ

Патриотизмді түсінудің ғасырлар бойы қалыптасқан терең теориялық дәстүрі бар. Соңғы уақытта патриотизмге әлеуметтік, сонымен бірге рухани, адамгершілік, мәдени, тарихи тәжірибені біріктіретін маңызды құндылық ретінде қарау осы салада кеңінен тарала бастады. Осы сұрақты қорытындылай келе, біз келесі анықтама бере аламыз: «патриотизм» - барлық үшін бүгінгі күннің маңызды тақырыптарының бірі. «Азаматтық» - бұл тұлғаның күрделі сипаттамасы, адамның азаматтық-патриоттық позициясын, оның құндылық бағытын сипаттайтын тұжырымдама, ол Отан тағдыры, оның тағдырына жауапкершілікті көздейді. Сондықтан, нағыз патриотизм, осы анықтамадан көрініп тұрғандай, оның Отанмен бөлінбейтіндігін, ажырамайтындығын білетін адамның руханият, азаматтық және әлеуметтік белсенділігі бірлігін болжайды. Бүгінгі балалар тәрбиесінің мақсаты - шындық, ізгілік және сұлулық заңдарына сәйкес өз өмірін құра алатын адам.

Сондықтан менің топпен жұмысым жастардың патриоттық және азаматтық тәрбиесінің жақында жандана түсуіне байланысты, бұл жұмысқа деген жаңа талаптар, патриоттардың тәрбиесіне тікелей әсер ету мүмкіндігі зор. Тәжірибенің жаңалығы - отандық патриотизм мен азаматтықты қалыптастыру деңгейін арттыруға мүмкіндік беретін техникалық мектепте топта азаматтық-патриоттық тәрбие жүйесін құру [1].

Азаматтық-патриоттық тәрбие беруде ұйымдастырушылық-педагогикалық жағдай жасау арқылы оқу-тәрбие процесінің тиімділігін арттыру қажеттілігі негізделген, патриоттық тәрбиенің өлшемдері, көрсеткіштері мен деңгейлері анықталған, бірінші курс студенттеріне азаматтық-патриоттық

тәрбие беру жүйесі және оны практикалық азаматтық-патриоттық іс-әрекетіне енгізу қарастырылған.

Патриоттық тәрбие дегеніміз - қоғам мен мемлекеттің қалыптасуы мен даму ерекшеліктерін, ұлттық ерекшеліктерін, өмір салтын, дүниетанымы мен орыстардың тағдырын көрсететін маңызды моральдық, адамгершілік, мәдени және тарихи құндылықтарды тәрбиелеу.

Оған өз Отанына деген шексіз сүйіспеншілік пен адалдық, адамдарға және олардың жетістіктеріне деген мақтаныш сезімі, ұлттық ғибадатханалар мен рәміздерді қадірлеу, қоғам мен мемлекетке лайықты және жанқиярлықпен қызмет етуге дайын болу жатады [2].

Патриоттық тәрбие арқылы азамат қана емес, сонымен бірге өз Отанын сүйетін, оған әрдайым қызмет етуге дайын азамат патриот қалыптасады. Алғашқы әскери дайындық меншік түрі мен ведомствалық бағыныштылығына қарамастан, барлық типтегі жалпы білім беретін мектептерде, орта арнаулы оқу орындарында (колледждерде), кәсіптік-техникалық мектептерде (кәсіптік мектеп) әскерге шақырылуға дейінгі және әскерге шақырылу жасындағы білім алушы жастардың міндетті оқытылатын пәні болып табылады. Алғашқы әскери сабақтарында оқып-үйрету процесінде алғашқы әскери дайындықтың оқытушы-ұйымдастырушы – үйренуші жастардың азаматтық көзқарасын қалыптастыру, Қазақстан Республикасы егемендігін қорғау қажеттілігіне көз жеткізу, әскери қызметке жауапкершілікпен қарауға саналы түрде даяр болуға түйрету міндеттерін шешеді. Сабақта жастардың әскери анттың рөлі мен мәнін жете түсінуіне ықпал ету қажет. Қазақстан Республикасы Қарулы Күштеріне, оның жауынгерлік дәстүрлеріне, әскер салалары мен түрлеріндегі қызмет атқару ерекшеліктеріне, әскери мамандыққа деген қызығушылығын дамыту керек, әскери білім алуға ынталандыра отырып, оларға Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің Жарғылары – бұл Қарулы Күштердің тұрмыс-тіршілігін белгілейтін заңдар жинағы, сондай-ақ жарғы талаптарын орындау - әрбір әскери қызметшінің міндеті екендігі түсіндіреді. Орта кәсіптік білім беру ұйымдарындағы әскери-патриоттық тәрбиенің негізгі міндеттері: - патриоттық құндылықтарды, көзқарастарды, нанымдарды, Қазақстанда әдени және тарихи өткенін құрметтеу; - мемлекеттік және әскери қызметтің беделін арттыру; - жастардың Отанға деген адалдығын, қоғам мен мемлекет алдында лайықты қызмет етуге, қызметтік және қызметтік міндеттерін адал орындау.

Әскери-патриоттық тәрбие мазмұны оның мақсаты мен міндеттерімен анықталады. Ол қоғамның даму ерекшеліктері мен динамикасымен, экономикалық, рухани, әлеуметтік-саяси және өмірдің басқа салаларымен анықталады. Қазіргі уақытта жастарға әскери-патриоттық тәрбие берудің мазмұнындағы басымдықтар ретінде келесі рухани-адамгершілік құндылықтар айқындалды: азаматтығы, ұлттық деңгейдегі жалпыұлттық, мемлекет пен әлеуметтік жүйенің негіздеріне адалдық, патриотизм, гуманизм, имандылық, өзін-өзі бағалау, әлеуметтік белсенділік, жауапкершілік, моральдық-құқықтық нормалардың бұзылуына төзбеушілік.

Бұл қазіргі заманғы әскерлерді құрудың маңызды факторы болып табылатын құндылықтардың толық тізімінен алыс. Жастарға әскери-патриоттық тәрбие берудің негізгі бағыттары: - рухани және адамгершілік - жоғары құндылықтарды, идеалдарды, бағдарларды жеке-дара білу, оларды басшылыққа алу, практикалық іс-әрекеттегі және ұстанымдағы ұстанымдарды анықтау. - Тарихи - Отанның бірегейлігін, оның тағдырын, ажырағысыздығын, ата-бабалардың іс-шараларына қатысуға мақтаныш сезімін және қоғам мен мемлекетте болып жатқан жағдайларға тарихи жауапкершілікті сезіну. - Саяси және құқықтық - конституциялық және әскери міндеттер, елдің қауіпсіздігінің негізгі ережелері мен тұжырымдамалары туралы, Қазақстан Республикасының Қарулы Күштерінің қоғам мен мемлекеттің саяси жүйесіндегі орны мен рөлі туралы түсінік қалыптастыру. - Кәсіптік және белсенділік - жұмысқа саналы және жауапкершілікпен қарауды, кәсіби және еңбек қасиеттерін белсенді көрсетуге ұмтылысты қалыптастыру. - Психологиялық - жоғары психологиялық тұрақтылықты, кез-келген жағдайда күрделі және шешуші міндеттерді орындауға дайын болуды, табысты өмір сүруге және командада жұмыс істеуге қажетті ең маңызды психологиялық қасиеттерді қалыптастыру. - әскери ұйымда тәртіп, ережелер мен мінез-құлық, рухани құндылықтар, адамгершілік қағидалары мен әдет-ғұрыптар түрінде белгілі бір қатынастардың ұрпақтан-ұрпаққа берілетін тұрақты, тарихи қалыптасқан әскери дәстүрлері туралы білім беру.

Патриоттық тәрбие принциптері өзара байланысты, интеграциялық жүйені құрайды, оны басшылыққа ала отырып, мұғалімдер білім беру мақсаттары мен міндеттерінің тиімді жүзеге асырылуын қамтамасыз етеді және білім мазмұнын педагогикалық практикада қолданады [3].

Қорытындылай келе, біздің жұмысымыз, мектептің барлық оқытушылар құрамының әскери-патриоттық тәрбие жөніндегі жұмысы одан әрі жетілдіруді, барлық бағыттарды тереңдетуді қажет етеді, оның негізгі нәтижесі мектеп түлегі - патриот, болашақ Отанның сенімді қорғаушысы! Кәсібім - Отанды қорғау, қазақтың барлық ұрпақтарына әлеуметтік мәні бар, биік, асыл мәнге мәңгі қалады.

Әдебиеттер тізімі

1. Стратегия «Казахстан – 2050»: новый политический курс состоявшегося государства.
2. Лукьянова В.П. Педагогические условия патриотического воспитания старшеклассников в учебно-воспитательном процессе современной школы: М., 2003. <http://www.dissercat..>
3. Алғашқы әскери дайындық (Республикалық әскери-патриоттық педагогикалық әдістемелік журнал.) №4. 2010ж 3-б (Алғашқы әскер дайындық және дене тәрбиесі сабақтарында патриотизмге тәрбиелеу)

**Жунисбекова Ж.А.-к.п.н, доцент, Койшибаева Н.И.-к.п.н., доцент,
Ахмедова Л. – ст.гр.ЕП-18-4р, Керимбекова Р.А.-ст.преп.**

ЮКГУ им.М.Ауэзова, ФАО «НЦПК «Өрлеу», Шымкент, Казахстан

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЫ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Сегодня в наше стремительное время научно-технического прогресса перед учителем стоит очень важная задача - научить ученика учиться, то есть помочь ему самостоятельно добывать знания. Учитель должен не просто давать детям определенный объем знаний, прививать необходимые навыки и умения, а развивать познавательную самостоятельность учащихся, их творческие способности. Весь учебный процесс должен стать не только процессом усвоения материала, но и процессом воспитания личности школьника, развития его интеллекта.

Елбасы Н.А. Назарбаев в очередном послании народу сказал: «Страна, не умеющая развивать знания, в XXI веке обречена на провал. Мы должны сформировать кадровый задел для высокотехнологичных и наукоемких производств будущего. Без современной системы образования и специалистов, мыслящих широко, масштабно, по-новому, мы не сможем создать инновационную экономику».

Таким образом, одной из важнейших задач, поставленных основной школой перед педагогами, является повышение качества учебы школьников. Ее осуществление должно происходить не за счет дополнительной нагрузки на учащихся, а через совершенствование форм и методов, отработку содержания обучения.

Для развития способностей, познавательного интереса и любви, учащихся к математике учителю необходимо уделять внимание проведению разнообразных видов внеклассной работы.

Академик С.Л. Соболев писал: «Главное пробудить в человеке, еще в юные годы, интерес к точным наукам, помочь ему открыть в себе себя. Я сам поныне с благодарностью вспоминаю моих школьных учителей, которые еще в школе разглядели во мне математика. Не будь их, послушай я других советчиков,

доверься одному из многочисленных юношеских увлечений - стать мне музыкантом или поэтом-неудачником: пробовал, признаться, свои силы и в том и в другом».

Действительно, правильно направлять ученика по его склонностям и способностям должен учитель.

Как известно, один из ведущих дидактических принципов обучения – связь с жизнью. Учащимся систематически предлагаются задания по решению и составлению задач, выполнению упражнений на жизненном материале. Некоторые учёные советуют проводить такую работу в начальной школе во внеклассное время.

Очень ценными оказались труды некоторых учёных-методистов, которые выделяют основные требования к учителю начальных классов, а также к преподаванию предмета математики в начальной школе. Они считают, что гибкость мышления, способность перехода от одной умственной операции к другой – критерии особенно важные в творческой работе, как для учителя математики, так и для ученика. В них также содержатся вопросы, связанные с организацией и руководством проведения внеклассной работы по математике в начальной школе, приводятся конкретные планы проведения занятий математических кружков, внеклассных групповых занятий с детьми, отдельные формы работы клуба юных математиков, дают примерное содержание викторин и олимпиад для учащихся начальных классов.

Сложились общие принципы организации внеклассной работы. Наиболее общим принципом, определяющим специфику занятий с учащимися во внеурочное время, является добровольность в выборе форм и направлений этих занятий. Важно, чтобы школьнику был предоставлен выбор кружков или секций. Для выявления круга интересов учащихся в школе можно распространить анкету о том, чем бы ребята хотели заниматься после уроков. Важно, чтобы любой вид занятий, в который включаются учащиеся, имел общественную направленность, чтобы он видел, что то дело, которым он занимается, нужно и полезно обществу. Если этот принцип правильно реализуется, то любое дело воспринимается школьниками так, как будто оно возникло по их инициативе.

Успеху внеурочной воспитательной работы содействует чёткая организация. Осуществление комплексного подхода к воспитанию требует, чтобы при организации всех мероприятий решалась бы не только одна

профильная задача, важно, чтобы каждое мероприятие решало максимум воспитательных задач. При выборе содержания, организации форм всегда необходимо соблюдать принцип учёта возрастных и индивидуальных особенностей учащихся. Важным условием действенности всех видов воспитательной работы является обеспечение их единства, преемственности и взаимодействия.

Что может заставить младшего школьника задуматься, начать размышлять над тем или иным математическим заданием, когда оно не обязательно для него? Это ни в коем случае не может быть принуждение. Принуждение извне может лишь угнетать, а не возбуждать мыслительную деятельность ребенка.

Главным источником умственной активности младшего школьника на внеклассных занятиях может послужить интерес. Поэтому учитель должен искать и находить способы и средства возбуждения интереса детей к математическим заданиям, предлагаемым им в процессе внеклассной работы.

Таким образом, внеклассная работа по математике формирует и развивает способности и личность ребёнка. Управлять этим процессом - значит не только развивать и совершенствовать заложенное в человеке природой, но формировать у него потребность в постоянном саморазвитии и самореализации, так как каждый человек воспитывает себя, прежде всего сам, здесь добытое лично - добыто на всю жизнь.

Литература:

Вульф Б.З., Поташник М.М. Организатор внеклассной и внешкольной воспитательной работы - М.: Просвещение, 2000. – 153 с.

Акмагамбетова А.М.

Тунгушбаева А.М.

бастауыш сынып мұғалімдері, «№92 гимназия» КММ,

Қазақстан, Қарағанды қаласы

БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ – САПА КЕПІЛІ

Елімізде білім мазмұнының жаңарту мәселесі қолға алынғаннан бастап, сабақтарды өткізу формалырының да өзгергенін білеміз. Жалпы білім мазмұнының жаңаруы дәстүрлі сабақтарды белсенді сабақтарға алмастыруға жол ашты. Сабақтағы оқушы белсенділігін уәждеу, бағалаудың жаңа формасы, педагогикалық әдіс – тәсілдердің түрленуімен түсіндіруге болады.

Бастауыш сынып оқушыларының белсенді оқуын қалай ұйымдастыруға болады? Ол үшін не істеу керек?

«Адам миы ақпаратты өндеп, оны түсінуге мүмкіндік береді, ал мұғалімнің тоқтаусыз сөйлеуі миға шамадан тыс аса көп ақпарат «жүктемелейді» және ол оқушылардың қызығушылығын жоғалтуға әкеліп соғады, сол сәтте оқудың нәтижелілігі айтарлықтай төмендеп кетеді. Ол туралы біз хабардармыз» - деген Хэтти (Hattie, J., 2014). Олай болса, ми неғұрлым белсенді жұмыс істеген сайын, оқу үдерісі де соғұрлым белсенді өтетіні бәрімізге аян. Сабақта мұғалімдердің тоқтаусыз сөйлеуі осындай келеңсіз жағдайға әкеліп соғады. Сондықтан сабақта белсенді оқуды қолдану керісінше, оқудан ләззат алуға жетелейді.

Белсенді оқу дегеніміз - оқушының белсенді жұмысқа тартылуын көздейтін оқыту және оқу әдістерінің бірі болып табылады. Бұл тәсілдер сабақты оқыту барысында қолданылады. Сабақ барысында қолданылатын мұндай тәсілдер бастауыш сыныпта көбінесе ойын түрінде, ойын арқылы оқыту аясында жүзеге асады. Сондықтан кез – келген сабақты оқушылардың өздері білетін ойыннан, ширату тапсырмаларынан бастап, сабақтың тақырыбы мен оқу мақсатын белгілей отырып, соған жету жолындағы критерийлерді белгілеп, сабақ барысында оқушыларды бағалау түрлеріне сай бағалап отыру – сабақтың өнімділігін арттыратындығын байқадық. Ойын түрінде өткізілетін жаттығулар

оқушылардың өзара араласып, мұғалім мен оқушылардың арасындағы тығыз қарым – қатынастың орнауына жол ашады.

Мысалы, 1 – сыныптың математика пәнінен «Диаграмма» тақырыбын өткен кезде оқушыларға алдын ала дайындалған «Жыл мезгілдері» суреттері таратылады. Олар өздеріне ұнайтын жыл мезгіліне қатысты суреттерді алады.

Суреттер: гүл-жаз, ағаш отырғызу-көктем, алма-күз, шана-қыс. Оқушылар өздеріне ұнаған бір суретті таңдап, тақтадағы жыл мезгілінің үстіне іледі. Осылайша тақтада «Жыл мезгілдері» пиктограммасы ілінеді. Оқушыларға әр суреттің орнына шаршылар салып бейнелеуді тапсырамыз.

Біз не құрастырдық?

Пиктограммадағы суреттерді басқа немен алмастыруға болады? – деген сұрақтар қою арқылы диаграмма деген ұғымды оқушыларға түсіндіреміз. Сөйтіп, ойын әрекетінен тақырыпқа шығамыз. Оқушылардың меңгеруіне де жеңіл беріледі.

Осы сияқты «Жиын» тақырыбын өткен кезде оқушылар тақтада алдын ала ілінген магниттерді топтарға бөледі. «Жемістер», «Көкөністер» деген топтарға бөле отырып, бұлардың «Жиындар» екендігіне көз жеткізеді.

Бір сарынды жұмыстар қайталана беретін болса, одан оқушылардың жалығатыны белгілі. Сондықтан сауат ашу сабағында «Жолға шығу ойынын» қолдандым. Ойын айналадағы заттарға талдау жасауға мүмкіндік береді. Пәнаралық байланыс орнайды.

Жолға шыққан жолаушы қандай заттарды алады? Ол заттар атауы бүгінгі өтіп отырған әріпке сәйкес болуы керек. Бір топ заттарды атаса, келесі топ, оның не үшін қажет екенін айтады.

«Жаратылыстану» пәнінен «Өсімдік бөліктері» тақырыбын өткен кезде өздеріне тәжірибе жасауды ұсынуға болады. Екі ыдысқа суланған мақта және дәндер салады. Бір ыдыстағы мақтаға су құймай сол беті қалдырып, екіншісіне су құйып отырады. Олар су құйылған ыдыстағы тұқымның өнгенін, одан өскін пайда болғанын айқап, қорытындыны өздері шығарады.

Сынып жоғарылаған сайын оқушыларға оқу мақсатына сай ойлаудың жоғары деңгейін қалыптастыратын проблемалық жағдаят тудыра оқыту мәселесін қолға алу керек. Бұл да белсенді оқыту тәсілінің бірі болып табылады.

Мысалы: қазақ тілі пәнінен «Сөздерге жұрнақтардың жалғану ерекшеліктері» тақырыбы бойынша оқушылардың өздерін ойлантып, қорытынды шығару жағын қарастыру керек. Егер сөздің соңғы буыны жуан болса, жалғанатын қосымша да жуан болады, ал жіңішке болса, қосымша да жіңішке болады деген қорытынды жасалып отыруы қажет. Оқушылар өздері ойланады, салыстырады, қорытынды жасайды, дайын білім берілмейді, балалар белсенді әрекет етеді. Осы тақырыпты өткен кезде түбірде болатын ерекшеліктерді де сызба түрінде ұсынуға болады.

Сол сияқты математика пәнінен көбейтудің үлестірімділік қасиетін қолдана отырып, берілген тапсырмаларды орындайды. Оған үлгі ретінде 4 – сыныптың математика пәнінде берілген тапсырманы алуға болады. Оқушыларға ауызша тез есептеу үлгісін ұсына отырып, тапсырманың шешуін ұсынуға болады.

Мысалы:

$$97 \cdot 11 = \quad 77 \cdot 11 = \quad 29 \cdot 11 = \quad 44 \cdot 11 =$$

$$46 \cdot 11 = \quad 17 \cdot 11 = \quad 39 \cdot 11 = \quad 27 \cdot 11 =$$

- Қалай тез есептеуге болады?

Балалар бұл жерде екінші көбейткіштің 11 екенін айтады. Санға 11 – ді көбейту ерекшелігіне тоқтала отырып, тез есептеу жолын табады, ұсынады.

$$97 \cdot 11 = 97 \cdot 10 + 97 = 970 + 97 = 1067$$

Осы ретпен қалған өрнектердің де мәнін тауып, заңға сәйкестендіреді.

Әдебиеттік оқу, қазақ тілі сабақтарында оқушыларға сөйлемдегі сөздерге, сөз тіркестеріне сұрақ қою, оны талдау, өз ойларын айту, негізгі ойды табу, шешім табуға бағытталған сұрақтар құрастыру және оған жауап беру қиындық келтіреді. Осындай уақытта сабақтарда түрлі органиайзерлер қолдану, сын тұрғысынан ойлай оқыту стратегиясының элементтерін қолдану жақсы нәтиже беретінін байқадық. Сондай қолданған органиайзерлерге мысалдар келтіре кетейік.

«Сұрақтарға жауап» органиайзерінде мәтін мазмұны, өлең бойынша сұрақтар жазылады. Оқушылар топта отырып, сұрақтарға жауап жазады. Соңынан негізгі ойды көрсетеді.

«Жағдаяттан шығу» органиайзерінде шатырға, терезеге мәтін бөліктеріне сәйкес сұрақтар беріледі, есігіне мәселені қалай шешуге болатынын көрсетеді.

«Қос көпіршіктер» орғайызында көркем шығармаларды салыстырып, талдайды. Әдебиеттік оқу пәнінде шешім табуға, пікір айтуға бағытталған сұрақтар бере отырып, оқушылардың ой – өрісін байыту мәселесін де естен шығармаған жөн. «Үштік» әдісі арқылы мәтінді үшке бөліп, әр қатарға бір бөліктен береміз. Оқушылар мәтіннің бөлігімен танысып оқиды. Жұппен жұмыс жасай отырып, бір – біріне сұрақтар қояды. Онан кейін топқа бірігіп талдайды. Соңында әр қатардан мәтін бөліктеріне сәйкес бір оқушыдан шыға отырып, мәтіннің мазмұнын толық айтып береді. Сонымен сынып оқушылары мәтінді өз бетімен меңгереді. Бір – біріне түсіндіреді, талдайды. Соңынан кері байланыс береді. Ең жақсы айтқан үш оқушыны анықтап, олар мәтіннің мазмұнын жалпы сыныпқа айтып береді. Уақыт та үнемделеді.

Белсенді оқытудың бір тәсілі – сын тұрғысынан ойлай оқыту болып табылады. Оның элементтерін кез – келген сабақта мұғалімдер шеберлігіне қарай қолдана алады. Кез – келген сабақты өткізу барысында саралау және кері байланыс бері тәсілдерін де қолданып отырған жөн. Сабақтарда ашық және жабық сұрақтарды алмастырып, «Сұрақ лақтыру» да пайдалы екендігін байқадық.

Сонымен белсенді оқыту барысында мұғалімдер:

барлық оқушылардың оқу үдерісіне қатысуын қамтамасыз ететін жағымды оқу ортасын қалыптастырады;

алдына сенімді, жауапкершілігі мол, өз ісіне есеп бере алатын оқушыларды даярлау мақсатын қояды;

оқушылардың кең ауқымды дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар мен белсенді әдіс – тәсілдерді қолданады;

жоспарланған сабақты тиімді өткізу үшін үшін материалдар, ресурстар және қосымша құралдарды пайдаланап, сыныптағы барлық оқушылар қатысатын, топтық немесе жұптық жұмыс түрлерін, оқушылардың жеке жұмыс істеуін ұйымдастырап, уақытты басқарады;

оқушыларды мадақтап, оқуға еліктіре, қызықтыра отырып, ұғымдарды түсіндіруде және мағынасын ашуда, нұсқаулық беруде түсінікті де анық, қарапайым тілді пайдаланады;

оқушылардың оқуын бақылап, оларға кері байланыс ұсынады.

Сабақта белсенді оқу әдістерін қолдану оқушыға не береді?

оқушының өзіндік рефлексия жасау дағдылары дамиды;

сыныптағы жалпы жұмысқа үлес қосып, қатысқанын сезінеді;

оқу үдерісінің белсенді мүшесі болып, құрдастарымен қарым-қатынасы дамиды, танымдық белсенділігі артады.

Сонымен қатар, мұғалімнің сабағын қызықты ұйымдастыруына, оқушыларының танымдық әрекетін күшейтіп, өзінің кәсіби шеберлігін

шындай түсуіне ықпал етеді. Сол себепті бұрынғы дәстүрлі сабақтан белсенді сабаққа көшіп, алдымызда отырған шәкірттерімізді заман легінен қалдырмай оқытып, тәрбиелейік, әріптестер!

Әдебиеттер тізімі:

1. «Мұғалімге арналған нұсқаулық», ПШО ЖМтипографиясы;
2. «Математика» 4 – сыныпқа арналған оқулық;
3. «Сауат ашу» оқулығы 1-сынып;
4. «Сын тұрғысынан ойлай оқыту» әдістері.

Таликова Г.Т.

ЧУ Академия «Bolashaq», Казахстан

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ УМСТВЕННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Психологи Л. С. Выготский, С. Л. Рубинштейн, А. Н. Леонтьев пришли к выводу, что врожденные свойства организма и его созревание являются необходимыми условиями психики: они создают анатомо-физиологические предпосылки для формирования различных видов психической деятельности, но не определяют, ни их содержания, ни их структуры. Они обосновали идею о дошкольном значении социального опыта в развитии психики, воплощающего материального и духовного производства. В процессе усвоения детьми этого опыта не только приобретаются отдельные знания и умения, но и развиваются способности, формируется личность ребёнка.

Процесс созревания детского организма, формирование его морфологических и функциональных особенностей, считает А. В. Запорожец, определяются не только генетической программой, но и условиями жизни ребёнка [1].

Как справедливо считал Л. С. Выготский, ни одно из специфических человеческих психических качеств, таких, как логическое мышление, творческое воображение, волевая регуляция действий и так далее, не может возникнуть лишь путём вызревания органических задатков. Для формирования такого рода качеств, требуются определённые социальные условия жизни и воспитания [2].

Значительный вклад в разработку общей теории способностей внёс советский учёный Б. М. Теплов. Он-то и предложил три определения способностей. Во-первых, под способностями понимаются индивидуально-психологические особенности, отличающие одного человека от другого. Во-вторых, способностями называют не всякие вообще индивидуальные особенности, а лишь такие, которые имеют отношение к успешности выполнения какой-либо деятельности или многих деятельностей. В-третьих,

понятие «способность» не сводится к тем знаниям, навыкам или умениям, которые уже выработаны у данного человека.

Способности, считал Б. М. Теплов [3], не могут существовать иначе, как в постоянном процессе развития. Способность, которая не развивается, которой на практике человек перестаёт пользоваться, со временем теряется. Только благодаря постоянным упражнениям, связанным с систематическими занятиями такими сложными видами человеческой деятельности, как музыка, техническое и художественное творчество, математика, спорт и тому подобное, мы поддерживаем у себя и развиваем дальше соответствующие способности.

Способности – свойства души человека, понимаемые как совокупность всевозможных психических процессов и состояний. Это наиболее широкое и самое старое из имеющихся определений способностей. В настоящее время им практически уже не пользуются в психологии.

Способности представляют собой высокий уровень развития общих и специальных знаний, умений и навыков, обеспечивающих успешное выполнение человеком различных видов деятельности. Данное определение появилось, и было принято в психологии XVIII-XIX веках, отчасти является употребляемым и в настоящее время.

Способности – это то, что не сводится к знаниям, умениям и навыкам, но объясняет их быстрое приобретение, закрепление и эффективное использование на практике. Это определение принято сейчас и наиболее распространено. Оно вместе с тем является наиболее узким и наиболее точным из всех трёх.

Рассмотрение вопроса основ и значение умственных способностей детей дошкольного возраста, требует в первую очередь раскрытия понятия «умственные способности».

Умственные способности – являются многозначным понятием, отражающим способности человека к познанию, достижению целей, адаптации, решению проблем и многое другое. Помимо того, что этим понятием пользуются психологи, им оперируют также в философии, социологии, педагогике, кибернетике, физиологии и других областях научного знания, кроме того, оно существует в обыденном сознании, является понятием житейским (отождествляемым с умом) [4].

В.Ф. Шалимов дает следующее понятие «умственных способностей». Умственные способности – это способности, сформировавшиеся в процессе мышления совокупности умственных операций, которые мышление порождает, но к которым не сводится. В процессе мышления умственные способности реализуются через образование адекватных действительности понятий, суждений, умозаключений [5].

Умственные способности проявляются в усвоении и применении различных систем знаний, а развитие ума (способностей) неразрывно связаны с всесторонним и специальным ростом знаний.

Оригинальную концепцию способностей предлагают В.Д. Шадриков и Л.В. Черемошкина, в которой они объединяют идеи деятельностного, системного и комплексного подходов.

Способности определяются авторами как «свойства функциональных систем, реализующих отдельные психические функции, которые имеют индивидуальную меру выраженности, проявляющуюся в успешности и качественном своеобразии освоения и реализации деятельности [6]. Такое понимание способностей позволяет указать их место в структуре психики: с одной стороны, они реализуют функцию отражения и преобразования реальной действительности, с другой – характеризуют индивидуальную меру выраженности этого свойства.

Б. М. Теплов считал, что способности человека не могут существовать иначе, как в постоянном процессе развития. Способность, которая не развивается, которой на практике человек перестаёт пользоваться, со временем теряется. Только благодаря постоянным упражнениям, связанным с систематическими занятиями умственные способности, могут совершенствоваться и развиваться [16].

В отличие от самих способностей задатки вполне могут существовать и не теряться долгое время. Причём относительно не зависимо от того обращается или не обращается к ним человек, использует или не использует их на практике.

Успешность выполнения любой деятельности зависит не от какой-либо одной, а от сочетания различных способностей, причем это сочетание у человека, дающее один и тот же результат, может быть обеспечено различными способами.

При отсутствии необходимых задатков к развитию одних способностей их дефицит может быть восполнен за счет более сильного развития других.

Любые задатки, прежде чем превратиться в способности, должны пройти большой путь развития. Развитие умственных способностей начинается с первых дней существования, и, продолжают существовать и развиваться благодаря деятельности в течение всей жизни.

В процессе развития умственных способностей можно выделить один этап. При этом Б.М.Теплов отмечал, что в психологическом плане нельзя говорить о способности, как она существует до начала своего развития, так же как нельзя говорить о способности, закончившей свое развитие [3].

Здесь происходит совершенствование работы всех анализаторов, развитие и функциональная дифференциация отдельных участков коры головного мозга, связей между ними и органов движения, прежде всего рук. Это создаёт благоприятные условия для формирования и развития у ребёнка умственных способностей.

Дальнейшее развитие умственных способностей обусловлено влиянием психологических и социальных условий, благоприятствующих развитию индивида, и осуществляется в процессе той или иной практической или теоретической деятельности. Б.М.Теплов подчеркивал, что способности не просто проявляются в деятельности, а создаются в этой деятельности.

Таким образом, анализ основных классических представлений и современных исследований в области умственных способностей, показал, что, несмотря на огромный эмпирический материал и большое многообразие теоретических концепций развития способностей в разные возрастные периоды, на сегодняшний день нет единой теории и четко сформулированных закономерностей развития умственных способностей в онтогенетическом плане.

Известно, что детей, находящихся на разных ступенях развития, отличает качественное своеобразие развития умственных способностей. Однако до настоящего времени в науке не представлена единая система возрастных закономерностей данного явления.

Широко отмечаются проявление неравномерности, гетерохронности развития умственных способностей детей, между тем, надежных доказательств и точных параметров изменений их уровня не выявлено. Развитие умственных

способностей детей дошкольного возраста зависит от комплекса социальных и биологических факторов, среди которых направляющую, обогащающую, систематизирующую роль выполняют воспитание и обучение.

Список литературы:

1. Воспитание и развитие дошкольника. Под ред. проф. И. П. Прокопьева и проф. П. Т. Фролова. - М.: Наука, 1995. - 280с.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений. - М.: Просвещение, 1982. - 465с.
3. Теплов Б.М. Психология и психофизиология индивидуальных различий: Избранные психологические труды. Институт практической психологии. Воронеж: НПО «Модэк», 1998. - 544с.
4. Гаудис В.Я. Память в процессе развития. - М.: ВЛАДОС, 2000. – 342с.
- 5 Шалимов В.Ф. Клиника интеллектуальных нарушений. В.Ф. Шалимов. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. - 112 с.
6. Познавательные процессы и способности в обучении В. Д. Шадриков и др. // под ред. В. Д. Шадрикова. – М.: Просвещение, 1990. – 141с.

**магистр искусствоведческих наук Туралиева А.С., Мадуанова А.С.
Абдраханова Г.Д.**

Колледж КазНАИ им. Т.Жүргенова, Казахстан

БІЗ КЕСТЕ ӨНЕРІ - КӨНЕНІҢ КӨЗІ

Кестелеу өнері ертеден келе жатқан халық өнері.

«Өнері таусылмас қазына, жұтамас байлық» дейді дана халқымыз. Қазақ қолөнері өзінің төлтума бітім қасиетімен, көркемдік мән - мағынасымен, шын мәнінде, халқымыздың ғасырлар талғамынан өткен асыл қазынасы, соның бірі кестелеу өнері. Ертеде халқымыз тұтынатын бұйымдарының бәрін кестемен әшекейлеп безендірген. Мысалы: ұлттық киімдерді, бас киімдерді, неше түрлі сувенир заттарды кестелеуге болады. Соның ішінде қазіргі уақытта құндылығына аса мән бермейтін біз кесте туралы айтқым келіп тұр. Әрине, қазіргі заманауи дамыған заманда біз кестені майдалап тігіп отыруға көпшіліктің уақыты да, шыдамы да жетпейді. Себебі, дайын тамбур тігетін тігін машиналары бар, бірақ олар ежелгі заманның тіккен кестесінің тігісін бере алмайды.

Ежелгі киімдердің бір түрі - құлын терісінен тігілген жарғақ пен шекпен. Дәл осындай әдіспен шалбарлар да кестеленген. Киімдердегі ою-өрнектердің негізгі бағдары - медальондар, әр түрлі иректер мен өсімдік бейнелері. Өсімдіктерді бейнелейтін оюлар көбіне тігін мүліктерін: сүлгіні, қол орамалды, аяқ қапты әсемдеген. Қазақ арасында түс киіздердің мол тарауы - осы кесте өнерінің кең дамығанының айғағы болса керек.

Кесте өнері нағыз халықтық, алуан әдісті, таңдауы көп өнер. Мата, тері, киіз, т.б. материалдар бетіне әр түрлі боялған жіптермен, жібек зерлермен сурет, өрнек салып тігу арқылы жасалынған. Ежелден халық арасына кең тараған. Кестенің алғашқы үлгілерін Пазырық және Ноин-ұлан (б.з.б. 5 ғ.) қорғандарынан табылған құрал-жабдықтардан (тұскиіз, тұскілем, киім-кешектер, жауынгерлердің сыртқы су қағарлары, шекпен, қамзол, желең) көруге болады. Кесте инемен, бізбен және кесте машинасымен тігіледі. Кейде Кестеге моншақ, інжу, маржан, т.б. асыл тастар тағылады. Кестені материалдың бетін түгел бастыра немесе гүл шоғырына ұқсатып та әшекейлейді. Кестенің біз кесте,

баспа жылтыр, тамбурлы кесте, албыр кесте (екі ізді), кенебе ине, т.б. түрлері белгілі.

Соның ішінде біз кесте – кергішке керілген арнайы мата бетіне түсірілген, ою-өрнек немесе бейнені сызық бойымен қармақ бізді матадан әрі өткізіп, жіпті бері іліп шалып алу арқылы қайталанатын майда тігісті айтамыз. Біз кестеге матаға сызылған ою–өрнекті сызық бойымен кестелеп, сонан соң ішкі жағын түрлі өнді жіптермен толтырады. Қалған бөліктері фон ретінде қалады. Біз кесте түс киізге, шымылдың басына, жарғақ шалбардың басына, жұқа шапанның, шекпеннің өңіріне тігіледі.

Қазіргі таңда кестелеу өнерімен айналысып келе жатқан шеберлер де бар. Атап айта кетсек, Зейнелхан Мұхамеджанұлы, қазақ халқының дәстүрлі кестелеу өнерімен айналысқанына 30 жылдан астам уақыт болған жәнede Гульназым Өмірзақ, өз өнерімен, кестеленген картиналарымен, дүйім жұртты тәнті етіп келеді. Кесте өнерімен айналысатын адамдар аз болғанымен қызығатын адам көбейген. Біз кесте өнерін кәсіби деңгейге көтеру үшін адамда ең бастысы ниет, шыдамдылық, шабыт керек.

Бірақ, кесте өнеріне шындап, сүйсініп кірісетін болса, ол жәннің рахаты, таптырмайтын психологиялық тыныштық беретін әсер.

Мен, бұл туралы өзімнің тәжірибемнен айтып отырмын. Мысал ретінде, өзімнің 1 жыл 8 ай кестелеген жарғақ шапанымды назарларыңызға ұсынып отырмын. Мүмкін біз кестесіне басқаша көзқараспен қарап, машина тігісімен салыстырмай, өздеріңіздің мүмкіндіктеріңізді басқа қырынан ашып жатарсыздар. Менің қолымнан шыққан шапанның түп нұсқасы, Шоқан Уалихановтың жеке қорынан Мемлекеттік этнография музейіне тарту еткен шапаны екен. Мен сол шапанның көшірмесін жасап, назарларыңызға ұсынып отырмын.

А.Х.Марғұланнның 1 том «Қазақтың сәндік қолданбалы өнері» атты кітабынан алынған ескі сурет көрінісі

Жаңа нұсқада кестеленген жарғақ шапан мен шалбар көрінісі.

Сондықтан да, тобықтай сөздің, тобықтай түйіні, біз кесте өнерін жаңғыртуда, еш жалықпай, барынша насихаттауымыз керек. Ол нағыз өнер түрлерінің бірі және де, өте нәзік, әдемі ою-өрнектер беретін бейне көрінісі.

Литература:

1. А.Х.Маргулан. Казахское народное прикладное искусство. Том 1. Алма-Ата «Өнер» 1986
2. Шкляева С., Муратаев К., История искусств Казахстана. Издательство «Өнер» Алматы 2011
3. Захарова И.В., Ходжаева Р.Д., Казахская национальная одежда. Алма-Ата, 1964
4. Козлов В.Н. Основы художественного оформления текстильных изделий. М.: Легкая промышленность. 1981
5. Торебаев Б.П. Алимова Х.А. Цветоведение. Издательство ЮКГУ им.М.Ауэзова.Шымкент.2014

Strategické směry reformy vzdělávacího systému

Данагүл Абзалқызы

Алматы облысы, Алакөл ауданы, Үшарал қаласы, «Абай атындағы қазақ орта мектебі мектеп жасына дейінгі шағын орталығы бар» КММ

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING IN ENGLISH LESSONS

At the present stage of the development of modern methodical thought, the basic structural unit of the educational process in a foreign language is that the lesson is seen as a complex act of communication, the main purpose and content of which is practice in solving problems of interaction between subjects of the pedagogical process, and the main way to achieve the goal and master the content serve motivated communicative tasks of varying degrees of complexity. It is generally accepted that communication in the process of teaching a foreign language can be «one-sided» and «multilateral». In the first case, we mean the organization of the educational process with the predominance of frontal forms of work, when the teacher asks, / prompts the student to speech activity — the student answers.

As for «multilateral» communication, for him the typical forms of work are group and collective, in which each student has the opportunity to express himself as an independent and full participant in a certain activity. It is during the organization of «multilateral» communication at the lesson of a foreign language that all the participants in the educational process interact and opportunities are created for revealing the personal potential of each student. Mutual express polls and interviews in the training group, information exchange, finding your own couple, making group decisions, coordinating joint actions, discussing «according to the rules» and other tasks allow students to practically learn a foreign language. As the experience of teaching a foreign language and the experience of numerous teachers of practice shows, it is not always possible to organize speech interaction in a lesson using traditional methods and forms of work. The basic methodical innovations today are connected with application of interactive methods and receptions of training to a foreign language. Interactive methods are methods that allow you to learn how to interact with each other; and interactive learning, built on the interaction of all students, including the teacher.

However, in the latter case the character of interaction changes: the activity of the teacher gives way to the activity of the trainees.

The essence of interactive learning is the special organization of the learning process, when all students are involved in the process of cognition. The joint activity of students in the process of mastering the teaching material means that each contributes its own individual contribution; there is an exchange of knowledge, ideas, and methods of activity. Moreover, this happens in an atmosphere of benevolence and mutual support, which allows not only receiving new knowledge, but also translates cognitive activity into higher forms of cooperation and cooperation. The objective of using interactive methods and techniques in teaching foreign languages is the social interaction of students, interpersonal communication, the most important feature of which is the ability of a person to «take the role of another», to imagine how the partner perceives it, to interpret the situation and design his own actions.

Within the lesson of a foreign language, teachers use the following interactive methods and techniques: – work in small groups, in pairs, rotational triplets, «two, four, together»; – Carousel method / «ideological» roundabout; – An aquarium; — brainstorming; – Openwork saw; – Brownian motion; – Decision tree; – Receiving a mental (intellectual) card; – Conferences / discussions; – Role-playing / business games; – Debate. This list can be replenished. Each teacher is able to come up with and implement in the educational process effective methods and methods of organizing speech interaction of students in a foreign language lesson. Many of these techniques I use in my lessons. «Carousel» — an interactive method of work, in the process of which two rings are formed: internal and external. The inner ring is formed by the students sitting motionless, and in the outer ring the pupils change every 30 seconds. Thus, they manage to say a few topics in a few minutes and try to convince them that they are right. Using this method allows you to effectively practice etiquette dialogues. The implementation of the «ideological merry-go-round» reception assumes the following algorithm of work:

Each member of the micro group (4–5 people each) receives a blank sheet of paper and all are asked the same question. Without a verbal exchange of opinions, all participants write on their sheets of paper spontaneous wording of the answers to it. Lists with records in the mode of time deficit are circulated clockwise to neighbors in the micro group. When receiving a sheet with entries, each participant must make a new record without repeating the existing ones. The work ends when everyone returns

his sheet. At this stage, the records are not analyzed and evaluated. In micro groups there is a discussion of the answers, proposals and answers formulated by the participants. Exchange of results of developments of micro groups. All micro groups offer in turn their language from the final list. If the wording does not meet the objections of other groups, it is included in the final general list. The «Aquarium» is a «performance» where the spectators act as observers, experts, critics and analysts. Several students play the situation in the circle, while the others observe and analyze it. So, for example, when studying the topic «How do teens express their individuality?» In 10th grade, you can offer «aquarium dialogue»: the text of the dialogue can be anything, for example, the conversation of representatives of several youth subcultures. The task of the actors is to convey the appropriate features, features of that / other subculture, and the task of the audience is to determine which subculture the speakers presented. Roles can be offered both by the teacher himself, of course, secretly from the audience, or the students themselves can choose the subculture whose views they share and want to present / discuss.

References:

1. Augustine, D.K., Gruber, K. D., & Hanson, L. R. (1989–1990). Cooperation works! *Educational Leadership*, 47, 4–7. Chiu, M. M. (2008).

Moderní metody výuky

Умирбекова А.Н.

Абай атындағы ҚазҰПУ, Қазақстан, Алматы, akerkesha_85@mail.ru

САУАТ АШУ САБАҚТАРЫНДА ТОППЕН ЖӘНЕ ЖЕКЕ ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУДІҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Сауат ашу бағдарламасында: «Қазіргі кезеңде оқушының өз бетімен білімге ие болу барысында оның белсенді іс-әрекетін ұйымдастыру оқу үдерісіне қойылатын негізгі талаптардың бірі болып табылады. Бұл тәсілдеме пәндік білімді, әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларды ғана емес, сонымен бірге өзінің жеке мүдделері мен болашағын сезінуге, сындарлы шешімдер қабылдауына мүмкіндік беретін тұлғалық қасиеттерді де меңгеруге ықпал етеді. Мұғаліммен бірлесіп шығармашылықпен айналысу және серіктес, кеңесші ретінде мұғалімнің қолдауы кезінде оқушының белсенді танымдық қабілеті тұрақты сипатқа ие болады» - деген түсіндірмесі сөзімізді дәлелдейді [1].

Мұғалім сабақты пысықтау, бекіту және соған орай оқушылармен практикалық жұмыстарды орындау барысында олардың белсенділігін оятуы тиіс. Сондықтан олармен жеке, топтық және ұжымдық жұмыстар ұйымдастырады.

В.Г. Лепейко өз зерттеулерінде былай дейді: «Бастауыш сыныптың баласы өте белсенді келеді, бұл жағдайды ескерер болсақ, әр бала аспандағы «жұлдыз» тәрізді бір міндет атқаруы тиіс. Бұл олардың алғашқы ұйымдастырушылық, жауапкершілік қасиеттерінің қалыптасуына себеп болады» [2, 87 б.]. Бұл жерде ғалым оқушыларды топтық жұмысқа тарту керектігін айтып тұр деп ой тұжырымдауға болады.

Б.С.Сабырбекованың бастауыш сынып оқушыларын ұжымдық ортада тәрбиелеуге байланысты еңбегінде мынадай делінген: «Оқушыларды кез-келген еңбек түрінде біріктіріп, топтастырып жұмыс жасатса, балалардың жүзінен күлкі байқауға болады. Олар еңбектенеді, өздерін еркін сезінеді, жарыса жұмыс жасайды» [3, 17 б.]. Бұл ойдан ой түйетініміз, оқушылардың сабақ барысындағы іс-әрекетін ұйымдастыруда топтық жұмыстардың тигізер үлесінің молдығы.

Топтық оқыту мен қатар оқушыларды жеке де оқыту қажет. Өйткені алғашқы оқыту процестері баланы жеке танып білуге бағытталады.

Оқыту процесі – мұғалімнің бір мезгілде барлық оқушыларды бірыңғай оқытуы болғанымен де, негізінен ол оқушының жеке дара жұмысының түрі. Себебі, әрбір оқушы оны өзінің шама шарқысы, дайындық жағдайына байланысты өзінше қабылдап, меңгереді.

Соған орай жеке дара жұмыс әр оқушының өз бетімен жұмыс істеуге, білімді саналықпен ұғынуға дағдыландырады, оларды қоршаған ортадағы құбылыстардың заңдылықтарын оқып білуге ықыласын тудырады, ойлау белсенділігін арттырады.

Оқушылардың жеке жұмыс түрлеріне мыналар жатады:

Оқулықпен жұмыс істеу;

Практикалық жұмысы: ауызша, жазбаша жұмыстары (есеп шығару, шығарма жазу, диалог құру т.б.);

Мұғалімнің тапсырмасы бойынша әр түрлі лабораториялық тәжірибелерді орындау.

Соңғы кезде көптеген мұғалімдер оқу процесін жандандыру, оқушылар білім сапасының деңгейін, олардың ынтасын, белсенділігін арттыру үшін сабақ барысында әртүрлі әдістер қолданып ізденістер жасауда. Осындай ізденістердің бірі – пәнді оқыту барысында оқытудың топтық формасын ұйымдастыру мәселелері.

Оқытуды ұйымдастырудың топтық формасы сабақта оқушыларды бірнеше топқа бөліп, әрбір топта 4-5 оқушыдан болуы арқылы іске асады.

Топпен жұмыс барысында оқушы өз ойын, пікірін айтуға, оқу міндеттерін шешуде белсенді араласуға, өз қызығушылығы мен қабілетіне қарай жұмыс істеуге тырысады.

Әр топқа оқушылар сынып мұғалімінің анықтауы бойынша білім деңгейлері мен ақыл-ой қабілеттеріне қарай біріктірілуі мүмкін. Мұндайда егер топ «өте мықты» болса, онда мұғалім күрделілеу, ал нашарлау топ болса, жеңілірек тапсырмалар беруі немесе арнайы сондай тапсырмаларды іріктеуі мүмкін.

Топқа біріктірудің мынадай топтары болуы мүмкін:

- ұжыммен жұмыс;

- бірге отырған топ;
- кішкентай команда;
- барлық сыныпқа арналған тапсырма.

Сауат ашу оқыту барысында оқушыларды топқа бөлуде мына мәселелер ескерілуі тиіс;

- Оқушылардың өзара қарым-қатынасы;
- Білім деңгейлері;
- Жеке-дара психологиялық ерекшеліктері;
- Құрылған топтағы көшбасшының (лидер) болуы;
- Сабақтың мақсаты;
- Пәннің ерекшелігі.

Сауат ашуды оқыту барысында әр түрлі топтарға әр түрлі деңгейдегі тапсырмалар беріледі, олар қандай да мәтіндегі проблеманы талқылауға, ережелерді талқылауға, қорыту, ертегілерді құрастыру немесе жалғастыруға, суретпен жұмыс жасауға арналған жаттығулар түрінде болуы мүмкін. Енді осы аталған тапсырмаларды ұйымдастыру әдістемесіне тоқталайық.

Ғалым А.С. Амирова қазіргі таңда сауат ашу сабақтарында оқушылардың бойына жаңа материалдарды сіңдіру, олармен жаңа материалды меңгергендігін білу мақсатында кері байланыс жасау үшін ұжымдық танымдық жұмыстар жүргізудің маңызы артып отыр дейді.

Бірінші сыныпта сауат ашудың оқыту үдерісін жетілдіру сабақтарының дидактикалық негіздеріне: дамыта оқытудың мақсаты мен мәні, мұғалім мен оқушының әрекеті, оқушы мен мұғалімнің өзара ара қатынасы, сабақты ұйымдастыру түрлері, дидактикалық принциптер мен сабақта қолданылатын негізгі әдістер жатқызылды. Енді осы сауат ашу жүйесін дамыта оқыту сабақтарының дидактикалық негіздерінің компоненттерінің негізгі ерекшеліктерін былайша саралауға болады.

Бірінші сыныпта сауат ашудың әліппе кезеңін жетілдірудің мақсаты – оны дамыта оқыту негізінде жүргізу оқушылардың ізденушілік-зерттеушілік әрекетін ұйымдастыру, оқушының сабақта белсенділігін арттыру, олардың білімді өздігінен меңгеру дағыларын қалыптастыру, әрбір баланың жеке және дербес ерекшеліктерін ескеру арқылы шығармашылық және логикалық ойлау қабілеттерін дамыту.

Сауат ашудағы оқыту сабақтары жоғарыда айтылған білім, дағдылар мен біліктерді қалыптастырумен қатар, төмендегі міндеттерді де атқарады:

Оқушылардың білім беру стандартында көрсетілген міндетті дағдылары, біліктеріне қоса, шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Шәкірттерде пәнге, оқуға түрткі тудыру.

Проблемалық сипаттағы тапсырмаларды орындауда ізденімдік, зерттеушілік әрекеттер орындауға баулу.

Әр оқушының жеке және дербес қабілеттерін ескеру арқылы, тапсырмаларды лайықтап беру.

Оқушыларды ұжымдық, топтық, жұптық формада жұмыс істеуге баулу.

Өз шешімін дәлелдеуге үйрету.

Оқушылардың танымдық қызығушылықтарын тудыру және дамыту.

Сабақты бір формада емес, әр түрлі формада өту.

Сабақта оқушылардың продуктивті ойлауын дамытуға, ізденімдік қабілеттерін нығайтуға арналған арнайы тапсырмалар жүйесін қолдану.

Бастауыш мектепте сауат ашу сабақтарын оқытуда тапсырмаларды орындау формалары жекелік, жұптық, ұжымдық, топтық болып белгіленеді.

«Сауат ашу» оқулығының ең негізгі ерекшелігі – оқушыларға топпен және жеке жұмыс жасауға мүмкіндіктің молдығы. Оқулықтың алғашқы беттеріндегі шартты белгілерде көрсетілгендей тапсырмалар топпен жасауға, жұппен жұмыс жасауға және де жеке жұмыс жасауға арналғандығын көрсетіп қойған. Оқулықта берілген сюжеттік суреттерде рөлдік ойындарға бөлініп сомдауға жағдай жасалған. Мұның нәтижесінде оқушылар сол суретті өзінше сезініп, оны рөлдік ойында ойын ашық жеткізе алады деген сөз. Бұл арқылы баланың шығармашылық ойлауы, ортамен қарым-қатынасқа түсуі арта түсетіндігін айқындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Сауат ашу. Орта білім беру мазмұнын жаңарту аясында 1-сыныпқа арналған оқу бағдарламасы. – Астана, 2017. – 62 б.

2. Лепейко В.Г. Воспитание коллективизма у старших школьников в классном коллективе: *дис. канд. пед. наук.* – Свердловск, 1983. – 220 стр.

3. Сабырбекова Б.С., Воспитание коллективизма у младших школьников в процессе различных видов труда: *дис. канд. пед. наук.* – А., 1979 год. 178 с.

Бердыбеков Н.Т., Абулгазинов С.Е.

*Национальный университет обороны имени Первого Президента Республики
Казахстан-Елбасы, г. Нур-Султан*

О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ МЛАДШИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ

Актуальность данной темы не вызывает никаких сомнений, в свете того, что происходит в мире в области современных военных конфликтов, очевидно, что роль Национальной гвардии будет диаметрально возрастать. А с учетом большого количества участников военного конфликта, их труднопредсказуемый состав, можно сделать выводы, что личный состав Национальной гвардии будет привлекаться для выполнения различных задач в разных условиях, разные по продолжительности [1]. Успех выполнения личным составом служебно-боевых задач будет зависеть от множества факторов, в том числе и от питания личного состава, давайте рассмотрим качество приготовления пищи и от чего оно зависит качество приготовления пищи:

Качество продуктов питания

Условия приготовления

Количество довольствующихся

Наличие технологического и нетехнологического оборудования и инвентаря

Квалификация поваров и их количество и другое.

Рассмотрим квалификацию военного повара. Служить в армии можно не только рядовым солдатом, есть много военных профессий, без которых не обойтись на службе. Большинство специальностей прививают различные качества бойцу – ответственность, усидчивость, концентрацию и многое другое. Но есть особая армейская профессия, которая очень важна, ведь она отвечает за то, чтобы все солдаты были сытые и сильные не только духом, но и физически. Без этого специалиста не обходится ни единая воинская часть, а если придется

воинской части выйти на полевые учения, готовить пищу и кормить личный состав будет именно повар **как называется повар в армии?** Его именуют кашеваром, поваром, поваром-кашеваром. Это название пошло еще из давних времен. Полевые кашевары были приравнены к героям, ведь именно они умудрялись накормить целые полка военных в жестоких военных условиях, они не терялись, когда идут боевые действия, принимали и распределяли запасы еды на войне, могли их с легкостью сохранить в тяжелых погодных условиях, будь то жара или мороз[2]. От этих людей во многом зависела жизнь бойцов, благодаря им, они могли приемлемо питаться и не умереть от голода. Поэтому повар, как специалист войскового питания, обязан: знать технику кулинарной обработки и приготовления блюд, основы товароведения пищевых продуктов, санитарно-гигиенические требования при приготовлении, хранении и раздаче пищи, а также вопросы личной гигиены повара, правила эксплуатации кухонного оборудования, ухода и сбережения его, сбережения инвентаря и посуды, нормы расхода продуктов на человека, режим и продолжительность первичной и тепловой обработки продуктов, нормы, соотношения и последовательность закладки сырья, правила составления меню, рецептуру национальной кухни, правила приготовления блюд лечебного питания; уметь готовить вкусную и доброкачественную пищу, составлять раскладку продуктов (накладную раскладку) [3]. Основная деятельность проходит в закрытых помещениях, в условиях повышенной влажности (до 98 процентов) и повышенной температуры, загазованности продуктами сгорания топлива, масел и пищевых продуктов. При обслуживании полевой кухни – в условиях открытого воздуха или в палатке. Деятельность осуществляется со значительными физическими нагрузками, в вынужденном темпе и является преимущественно исполнительской, с возможностями самостоятельных действий. Эмоциональные нагрузки повышенные. Деловые контакты – частые, осуществляются непосредственно с большим количеством лиц. Повар несет материальную ответственность за продукты, инвентарь, оборудование, а также отвечает за жизнь и здоровье людей (что зависит от качества приготавливаемой им пищи). Повар работает посменно в жестком режиме распорядка дня (приступает к работе в 4-5 часов утра и заканчивает ее в 21-22 часа вечера) [4]. От качественного, разнообразного и своевременного питания личного состава зависит боевая готовность воинских частей.

Рассмотрев в общих чертах в каких условиях осуществляет свою деятельность военный повар становится очевидно, что для качественного выполнения своих обязанностей он должен получить соответствующую специальную и общую подготовку. Давайте разберемся где и как военный повар, из числа военнослужащих срочной службы приобретает необходимые для выполнения задач умения и навыки. Начнем с того, что попасть в повара может далеко не каждый, а только тот военнослужащий, который по своим морально-деловым качествам соответствует предъявляемым требованиям и смог пройти отбор проводимый специалистами продовольственной службы, проводимый в период курса «молодого бойца» распределение идет не случайным образом. Преимущество отдают тем, кто прошел уже какие-либо кулинарные курсы и имеет представление о кулинарном искусстве, о том, как правильно обрабатывать продукты питания, могут приготовить первые и вторые блюда. При этом такой человек учится новому, например, познает все особенности полевой кухни или проходит освоение традиционных рецептов блюд, а также что особенно важно – придерживаться Устава, в котором прописаны все нормы потребления продуктов бойцами. Немаловажный аспект планирования специальной подготовки это определение конкретных требований к знаниям в области приготовления пищи, таким как:

- ассортимент, товароведную характеристику и требования к качеству различных видов продуктов;
- способы минимизации отходов при подготовке продуктов;
- температурный режим и правила приготовления пищи;
- правила проведения бракеража;
- способы сервировки и варианты оформления и подачи блюд, температуру подачи;
- правила хранения, сроки реализации и требования к качеству готовых блюд;
- виды технологического оборудования и производственного инвентаря, правила их безопасного использования;
- классификацию, пищевую ценность, требования к качеству основных супов и соусов;
- правила выбора основных продуктов и дополнительных ингредиентов к ним при приготовлении супов и соусов;
- правила безопасного использования и последовательность выполнения

технологических операций при приготовлении основных супов и соусов;
 - температурный режим и правила охлаждения, замораживания и хранения полуфабрикатов и готовых блюд из рыбы;
 - проверять органолептическим способом качество продуктов питания.

В заключении хотелось добавить, что военные повара это воины, которые являются не только специалистами воинского питания, но и воинами, умеющими применять личное оружие в бою, способными заменить выбывших из строя пулеметчиков, стрелков, гранатометчиков. Очевидно не каждый способен стать хорошим поваром, но стремиться к этому должны все, кому выпала честь быть военным поваром. С помощью должностных лиц, отвечающих за подготовку поваров, воспитывая в них любовь к творчеству поиск нового и желание доставить довольствующимся радость. Профессия повара трудная, и трудность эта, прежде всего, состоит в том, что многие технологические процессы ему приходится выполнять вручную, в условиях резких колебаний температуры, также нельзя отбрасывать возможность огневого, психологического и другого воздействия. Повару приходится много работать стоя, он должен быть физически вынослив и психологически устойчив.

Вывод: в современных условиях, когда вооруженные конфликты могут иметь затяжной и непредсказуемый характер, ставить точку в вопросах специальной подготовки военнотружущих поваров рано. Даже выбор концепции специальной подготовки требует более тщательного рассмотрения например на чем остановить свои усилия:

давать поварам из числа военнотружущих срочной службы необходимый минимум умений и навыков и доводить их до автоматизма в учебных частях и центрах;

готовить высококвалифицированных специалистов из военнотружущих по контракту, исключая поваров из числа военнотружущих срочной службы, владеющих помимо необходимого минимума умений и навыков, организаторскими способностями.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. <http://uza.uz/ru/society/izmenyaetsya-sistema-prodovolstvennogo-obespecheniyaarmii-28-12-2017>

2. <https://cyberleninka.ru/article/n/sovershenstvovanie-sistemy-prodovolstvennogoobespecheniya-rossiyskoy-armii-v-sovremennyh-usloviyah>
3. <https://vpk-news.ru/articles/13214>
4. <http://www.kazpravda.kz/fresh/view/bez-tila-net-pobedi/>

К.ф.-м.н. Стасів Н.І., Пилипців Л.П.

*Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
Львівська область, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

Початкова школа має організовувати всю роботу учнів так, щоб створювалися оптимальні умови виявлення їх індивідуальних здібностей та всестороннього розвитку. У великій мірі розв'язати це завдання можна за допомогою індивідуалізації навчання.

Індивідуалізоване навчання потребує відбору засобів та прийомів засвоєння знань, встановлення міри такого впливу, який буде ефективним для кожного учня в освітній діяльності. Характерна особливість індивідуалізованого навчання – постійне забезпечення вчителем тривалості та специфіки відповідного напруження, які потрібні учню, щоб виконати завдання [1-3].

Вчитель, для постановки індивідуального завдання, має вивчати і враховувати інтелектуальний розвиток кожної дитини: рівень знання художньої і наукової літератури, словникового запасу; стійкість та обсяг уваги, здатність переключати та розподіляти увагу під час різних видів діяльності; здатність до сприймання та самостійності; здатність логічно, критично і творчо мислити [1].

Організація індивідуалізованого навчання неможлива без знання вчителем типологічних та індивідуальних можливостей школяра в засвоєнні математики, ступеня формування відповідного типу мислення [1; 4].

Щоб забезпечити діяльність учіння кожного учня в доступному йому темпі, потрібно раціонально поєднувати індивідуальну та колективну роботу учнів на уроці. Індивідуальна робота повинна проводитися як із сильними, так і із слабкими учнями. Основою роботи із сильними учнями має бути зміст навчального матеріалу, що постійно ускладнюється. При цьому слід враховувати, що на їх активність негативно діє одноманітність і стандарт у підбиранні навчальних завдань [2].

Індивідуальна робота із слабкими учнями повинна ґрунтуватися на систематичному виявленні труднощів, з якими вони стикаються при засвоєнні знань. необхідно враховувати особливості їх сприймання, уважності, мови і пам'яті. Встановлено, наприклад, що навіть сприймання на слух у слабших школярів викликає перевтому. Вони відволікаються на уроці, тому їм варто змінювати завдання, і поєднувати зорове і слухове. Учням, котрим важко запам'ятовується програмовий матеріал, варто запропонувати завдання, що вимагають багаторазового промовляння вголос певних термінів, словосполучень [2; 3].

Учням з повільним темпом роботи варто пропонувати завдання, у швидкості виконання яких вони були б зацікавлені. Можна організовувати змагання на швидке розв'язування задачі. Іноді їм треба зменшувати обсяг роботи. Наприклад, замість 20 аналогічних прикладів запропонувати виконати 10–15.

Поєднувати на уроці колективні форми роботи з індивідуальним підходом до окремих учнів – завдання важке. Ефективною основою для взаємозв'язку колективних та індивідуальних форм організації навчання є диференціювання навчально-пізнавальних завдань. Завдання різного рівня складності вчитель добирає з метою залучення кожного учня посиленою роботою на уроці. При цьому необхідне врахування психологічних, індивідуальних особливостей як учнів всього класу чи групи, так й кожного школяра зокрема [3; 4].

До групової або індивідуальної роботи слід залучати всіх учнів. Учням з уповільненим темпом навчання потрібно добирати завдання, що активізуватимуть у них процес сприймання і засвоєння програмового матеріалу, допомагатимуть його початковому закріпленню, сприятимуть засвоєнню, наприклад, простіших прийомів раціональних обчислень [3]. Сильнішим учням потрібно добирати вправи, не лише більші за обсягом або складніші за змістом, але які передбачатимуть творчий пошук; активізуватимуть логічне мислення. Здійснюючи диференціацію навчально-пізнавальних завдань, вчитель буде активізувати розумову, самостійну діяльність і сильних, і слабших у навчанні школярів [2].

На уроці учні з різними навчально-пізнавальними можливостями мають оволодівати новим програмовим матеріалом одночасно. Виходячи з цього, для диференціювання їхньої діяльності варто добирати такі завдання, які забезпечать спільну пізнавальну мету або матимуть однаковий зміст і різний ступінь

складності, і потребуватимуть різного рівня допомоги. Навіть дуже слабкі школярі, при відповідній допомозі, здатні виконувати складніші завдання.

Щоб забезпечити чіткість у проведенні окремих етапів уроку, треба організувати перехід від одного виду навчальної роботи до іншої, подбати про одночасність виконання диференційованих завдань всіма учнями класу. Тому, добираючи додаткові вправи для сильніших учнів, варто надавати перевагу таким, роботу над якими можна припинити в будь-який момент, незалежно від того, чи закінчили учні їх виконувати [3].

Оптимізація освітньої діяльності школярів на уроках буде забезпечена за умови, що кожній дитині буде надана можливість самостійного відкриття знань, ствердження почуття власної гідності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерга О. Вплив психофізіологічних можливостей учня на результат навчання. / Кочерга О., Назарова Л. // Початкова школа. – 2015. – №3, – С.7–9.
2. Назаренко Н. Диференціація самостійної роботи учнів на уроках математики / Назаренко Н. // Початкова школа. – 2011. – № 6 – С. 15–18.
3. Савицька А.Ю. Індивідуально-групове навчання молодших школярів/ Савицька А.Ю. // Початкове навчання та виховання. – 2011. – № 3. – С. 2–12.
4. Савченко О. Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності. /Савченко О.// Початкова школа. – 2012. – № 3. – С. 1–6.

Lyutviyeva Yaroslava

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

E-mail address: yaroslava.liutviieva@hneu.net

DEVELOPING CREATIVE THINKING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Keywords: creative thinking, methods, language, training, innovative approach.

Abstract. The aim of this study is to get an insight into modern approaches to the concept of “creative thinking” and define the conditions for the development of creative thinking of students of non-language specialties in the process of teaching a foreign language. It is also noted that there are main factors, which are important for the development of a creative personality. And the most effective teaching methods that contribute to the development of creative thinking in the classroom in a foreign language are described.

Introduction

In the didactics of higher education, a dogmatic type of training has developed over the centuries. Its product, as a rule, is formal knowledge. At the same time, an explanatory type of teaching has developed, the advantage of which is that the students develop not only memory, but also thinking, watchfulness. They also pay considerable attention to the practice of knowledge, using exercises and practical work extensively. However, among all exercises, the execution of tasks according to the instructions or the sample is dominated. Thus, explanatory teaching, widely used in modern higher education, has many undeniable advantages, but it focuses on reproducing (reproductive) and does not contribute to the improvement of creative (productive) thinking of students. Of course, reproductive thinking should not be opposed to creative. However, if only explanatory training will prevail, there will be specialists who are able to absorb the knowledge and reproduce scientific truths, but who are unable to face difficulties in situations requiring independent thinking or independently

acquire knowledge and be creative in their work. Such specialists need instructions to solve any problem, which will require constant use of expert services.

Thus, in higher education dogmatic explanatory teaching is being replaced by a system, the basis of which is not informational knowledge transfer, but the direction of an independent search of the knowledge by students. As physicist Mac Laue said, “Acquiring the knowledge is not as important as developing the ability to learn. Education is such kind of education that remains after everything learned is forgotten.”

Methods and forms of training

For the education system, the development of the creative thinking of a modern specialist is fundamental importance. The main didactic problem, facing a teacher in organizing the educational process at the university, is teaching methods and skills of creative activity, which means the presence of special tools.

Among the existing methods and forms of training, the most productive in the development of students' creative thinking are problem-search, research, and group trainings. Great opportunities in the development of creative thinking are opened by the wide and early involving students in research activity. It provides training for creatively thinking specialists with the skills of scientific activity and an independent analysis of the possibilities of using scientific achievements and best practices, and the skills of practical participation in the work of scientific teams.

Thinking as a process of intellectual activity has a complex structure, depending on many factors, considering which it is necessary to develop the creative component of intellectual abilities.

Individual achievements, including creative ones, are determined by the level of general intelligence, i.e. high intelligence is a prerequisite, but not sufficient, for creative achievement. Reaching the creative limit will depend on a number of other personality traits (motivation, competence, performance).

The development of creative thinking requires high intellectual development, a certain amount of knowledge, the level of intellectual and inherited abilities and inborn potential. Consequently, the focus of training on the development of intellectual abilities, an increase in the volume of knowledge (acquired as independently as possible) is an essential task of higher education.

In solving the problem of developing creative thinking of students in the process of language training, we rely on the definition of Zharikov E.S., which gives the following characteristics of creative thinking:

heuristicity - the ability to solve problems requiring the discovery of patterns, properties, relationships;

creativity - the ability to create new things and new methods;

mobility - the ability to move into related fields of science, solve complex problems;

independence - the ability to confront the established traditions and views in science, which prevent the acquisition of fundamentally new knowledge;

expertness - the ability to see the perspective of the studied object on the basis of limited information about the subject, consideration, predict its future state, build hypotheses about its past states;

systematicity - the ability to perceive an object as a whole;

rationality - the ability to dialectically deny old knowledge systems that impede the qualitative change in science;

openness - the ability to accept and transform any ideas;

antinomy - to see the unity of opposites or mutually exclusive definitions of an object; the ability to generalize the material, which allows to rise from empirical concreteness to conclusions about general properties [5].

Innovative approaches that are most fully integrated into creative educational technology are gained particular importance in the educational process. The main goal of such approaches is to activate the creative potential of each subject of the educational process with its subsequent development through the active involvement of students in solving educational and sociocultural problems. [1].

Consider the understanding of creative foreign language thinking, based on a combination of elements: creative thinking and a foreign language [2]. For us, this is not just a serial connection of one and the other component, but a complex integration in the human mind, where a foreign language plays a special role. On the one hand, a foreign language is a structured system with internal laws, on the other hand, it is a powerful incentive for the development and transformation of the personality's linguistic consciousness, aimed at revealing the process of incorporating the thought object of the original knowledge system into new connections. A foreign language has

significant potential in developing the creative potential of an individual. When learning a foreign language, the process of forming a hybrid structure takes place, one of those is more recent and is built into the existing structure changing qualitatively the linguistic consciousness. Foreign-language consciousness serves as the basis for mastering foreign-language speech activity as the main condition for the formation of communicative competence in a dialogue.

The ability to think creatively in a foreign language is not only the ability to preserve the existing system of knowledge, but the ability to disassociate ourselves from it and be able to interpret, transform a fundamentally new system, depending on the established conditions. We do not distinguish it as a special kind of thinking, but as thinking with some components of productive and divergent thinking, where a foreign language plays a special role, expressed in a high level of foreign language abilities. The internal components of creative foreign language thinking are the mechanisms of the productive process as a synonym for the creative: inversion, combination and alignment of the native and foreign language.

The development of creative thinking in the learning process

When planning training sessions aimed at developing creative thinking, it is necessary to take into account the fact that students are ready to learn only that knowledge in which they realise personal meaning, practical significance. The development of creative thinking is fostered only by motivated cognitive activity, and it is the internal motivation of students that is important. It should also be borne in mind that in order to increase their creative potential, students need certain knowledge and skills. Analyzing the approaches of various researchers (R. Sternberg, P. Torrens, R. Crachfield, E. de Bono, etc.) [4], the following strategies for the development of creative thinking of students in the learning process are emphasized:

- encourage doubts in relation to generally accepted assumptions, cognitive interest;
- allow to make mistakes;
- provide time for creative thinking;
- be open to discussion;
- abandon the usual forms and methods of activities;
- provide students with a choice;
- encourage internal assessment of achievements, reflection;

- develop the ability to see the multifunctionality of objects;
- to form the ability to combine controversial ideas from different fields of knowledge and use such combinations to solve problems;
- establish the subject-subject interaction of a teacher and students;
- provide students with the opportunity to become co-authors of educational activities.

Creative thinking means a willingness to abandon stereotypes, the ability to generate new ideas and implement them, to successfully realize themselves in the profession and in society.

Minds of students are reservoirs of ideas. However, all the ideas inside will never be tapped without the proper mental attitude and approach. Examples of tasks provided below are for the development of dialogic foreign language communication.

The best way to master Business English speaking skills is through simulation of real-life situations. This method works great when it comes to improving speaking skills, learning situation-specific vocabulary, and finding out more about cultural behaviors.

Job interview

It is an exercise where candidates act out a scenario with a group to determine how suitable the candidate is for a particular vacancy. The exercise tests how candidates might approach difficult situations that frequently occur in the business world. Interviewers frequently ask candidates to assume the role of a specific company employee and ask them how they would approach a hypothetical or real-life situation.

The interviews are one of the best ways of testing a candidate on their suitability for a specific position. This is not only because the scenarios reflect common work situations, but also because it allows a candidate to demonstrate their ability to perform under pressure.

What's the problem?

MacCrimmon and Taylor's definition of a problem is "a gap between a current and a desired state of affairs – that is, a gap where you are and where you would like to be"[3].

It is an exercise where management is dissatisfied with the brand position of one of a company's product and wishes the product were more competitive. For this activity, students need to talk about some of your company's products or services,

using original materials (leaflets, brochures, or any other type of promotional materials) as a starting point or web pages that describe the company's services/products can be also printed.

For instance, suppose the company currently possesses 12 percent market share of a product line and the objective is to capture a 15 percent share. So the students will need options to reduce the 3 percent gap. The more ideas they can spew out, the easier it will be to resolve the problem.

Who to promote?

It is an exercise where the family company would like to promote one of its employees to run it on a day-to-day basis while the owners focus on other business concerns. They have shortlisted two people for the promotion. For this activity, students need to discuss the candidates using the given information. For example: Alice works hard every day and often goes home late. She speaks well and is knowledgeable about the company. Her weak areas are that she can be moody and stubborn. And Steve is a natural leader and everyone seems to respect him. He is especially capable with financial matters and he rarely makes mistakes in his work. His weak areas are that he is not a fast worker and often comes to work late.

As people learn best through experience, it is best to create a virtual environment that is highly immersive, and engaging. Depending on the task, a student will also need to demonstrate other competencies which will be related to the task such as leadership and communication skills. It is extremely useful to the student to be assessed and given feedback in relation to the performance after the exercise.

4. Conclusion

Thus, it can be concluded that a foreign language as an academic discipline has an unlimited resource for the development of students' creative thinking, if the teaching method is aimed to this goal. The system of communicative exercises, role-plays, creative tasks allows ensuring effective practical knowledge of a foreign language. Modern teaching methods and techniques allow making the lesson as useful, rich and interesting as possible, bringing it closer to real communication. The high self-motivation of students, the increase of students interest in learning a foreign language and learning activities generally stimulate students' creative activity, the need for self-education encourage the development of their creative thinking in such ways.

References

- [1]. Burlova L.N. Psychological conditions for the development of creative foreign language thinking of students in teaching foreign languages. – N. Novgorod, 2010. – p 212.
- [2]. IorishYu.I. Some psychological foundations of technology of scientific creativity // Intelligence and creativity in situations of interpersonal interaction: collection of scientific articles. – M.: 2000. – pp. 39-55.
- [3]. MacCrimmon K.R. & Taylor R.N. Decision making and problem solving. In M.D. Dunnette (Ed.), hand-book of Industrial and organizational psychology. – Chicago: Rand-McNally, 1976. – p. 1397.
- [4]. Sternberg R., Grigorenko E. Learn to think creatively (twelve theoretically substantiated strategies for teaching creative thinking) // Basic modern concepts of creativity and giftedness / Ed. D.B. Bogoyavlenskaya. – M., 1997. – pp. 187–213.
- [5]. Zharikov E.S. How to bring the discovery closer: Introduction to the psychology of scientific work / E. S. Zharikov, A. B Zolotov. – Chisinau, 1990. – p. 324.

Ускембекова Салтанат Жарылгаповна,

информатика пәнінің мұғалімі,

«Б.Амалбеков атындағы ЖОББМ

базасындағы тірек мектебі (РО)» КММ,

Қазақстан, Жаңаарқа ауданы

ИНФОРМАТИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ

АКТ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазіргі кезде табысты болу үшін оқушыларға білім қандай қажет болса, дағды да сондай қажет. Бұл оқушылардың ақпаратты есте сақтап, алған білімдерін ұғынуын, түсінуін және әртүрлі салада қолдана білуін талап етеді.

Білімді дәл осылай қолдану оқушыларға «XXI ғасыр дағдысы» деп жиі айтылып жүрген кең ауқымды құзыреттілікті меңгеруге мүмкіндік береді.

Осындай құзыреттіліктің бірі – АКТ құзыреттілігі. Қазіргі қашықтан оқу жағдайы да балаларда АКТ құзыреттілігі болуы керек екендігінің басымдығын көрсетті.

Жалпы білім берудің негізгі білім беру бағдарламасының компоненттерінің бірі әмбебап оқу іс-қимылдарын дамыту бағдарламасы болып табылады, ол оның ішінде "ақпараттық-коммуникациялық технологияларды игеруді, ақпаратты іздеуді, құруды және беруді, орындалған жұмыстармен таныстыруды, ақпараттық қауіпсіздік негіздерін қоса алғанда, жалпы пайдалану деңгейінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану саласында білім алушылардың құзыретін қалыптастыру және дамыта отырып, АКТ және интернет желісі құралдарын қауіпсіз пайдалану іскерлігімен» байланысты.

Атап айтқанда, жеке мазмұнды тармақтармен сипатталуы тиіс: акт-құзыреттіліктің негізгі элементтері және оларды пайдалану құралдары; акт-құзыреттілікті қалыптастыру және дамыту бойынша оқу қызметін ұйымдастырудың мазмұны, түрлері мен нысандары.

Зерттелген материалдар негізінде қазіргі адам меңгеруі тиіс танымдық дағдылар (когнитивті әрекеттер) тізімін анықтауға болады:

1. Анықтау (сәйкестендіру) - сұрақты дәл түсіндіре білу; сұрақты нақтылай білу; берілген ақпаратта мәтін дұрыс немесе бұрыс берілгенін табу; терминдерді, ұғымдарды сәйкестендіру; жасалған заттар бойынша сұрақтарды негіздеу.

2. Қол жеткізу — іздеу) - нақтылау деңгейін ескере отырып, іздеу терминдерін таңдау; іздеу нәтижесінің сұралатын терминдерге сәйкестігі (бағалау тәсілі); іздеу стратегиясын қалыптастыру; синтаксис сапасы.

3. Басқару — ақпаратты құрылымдау үшін жіктеу сұлбасын құру; ақпаратты құрылымдау үшін ұсынылған жіктеу сұлбасын пайдалану.

4. Интеграция-ақпаратты басқа бірнеше ақпарат көздерімен салыстыра білу; сәйкес келмейтін және қатысы жоқ ақпаратты жоққа шығара білу; жалпыланған ақпаратты қысқартып және логикалық сауатты баяндай білу.

5. Бағалау — қажеттілікке сәйкес ақпаратты іріктеу үшін өлшемдерді әзірлеу; әзірленген немесе көрсетілген өлшемдерге сәйкес ресурстарды таңдау; іздеуді тоқту.

6. Құру-алынған ақпарат негізінде нақты проблеманы шешу бойынша ұсыныстар жасай білу, соның ішінде қарама-қайшы; қолда бар ақпараттың нақты мәселені шешуге бағытталғандығы туралы қорытынды жасай білу; өз қорытындыларын негіздей білу; қарама-қайшы ақпарат болған жағдайда мәселені теңдестіре білу; қорытындылардың сенімділігін арттыру мақсатында құрылған ақпаратты құрылымдау.

7. Хабарлама (беру) - нақты аудитория үшін ақпаратты бейімдеу қабілеті (тиісті құралдарды, тілді және көру қатарын таңдау арқылы); дереккөздерді сауатты дәйектемелеу қабілеті (іс бойынша және авторлық құқықты сақтай отырып); қажет болған жағдайда ақпараттың құпиялылығын қамтамасыз ету; мәдениетке, нәсілге, этникалық тиістілігіне немесе жынысына қатысты арандатушылық пікірлерді пайдаланудан бас тарту қабілеті; нақты қарым-қатынас стиліне қатысты барлық талаптарды (ережелерді) білу.

Жоғарыда аталған танымдық іс-әрекеттер және АКТ-құзыреттіліктің құрылымын анықтайды:

- ақпаратты анықтау; - ақпаратқа қол жеткізу; - тасымалдау;

- ақпарат құру; - ақпарат хабарламасы.

Бұған белгілі бір аудиторияға электрондық ақпаратты жіберу және тиісті бағытта білім беру қабілеті кіреді.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, әрбір АКТ құралдарына сәйкес қалыптасқан АКТ-құзыреттілік элементін қоямыз, мысалы:

- мәтіндік редактор: интеграция, бағалау, құру; бағалау, анықтау;

- гипермәтіндер: бағалау, интеграция, басқару және т. б.

- электрондық пошта: анықтау, басқару, кіру, біріктіру, бағалау, құру, беру;

- веб-сайттармен жұмыс (бағалау және т.б.).

Білім алушылардың АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру және дамыту, оқу (жалпы және пәндік) және пайдалану АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру мен дамытуды қамтамасыз етеді. Оқушылар ынтымақтастық пен коммуникацияға, өз бетінше білім алуға үйренеді. Кез келген уақытта алынған, қолданатын ақпаратты толықтыруға және интеграцияға, жеке және әлеуметтік маңызы бар мәселелерді шешуге, шешімдерді тәжірибеде іске асыруға қабілеттіліктері қалыптасады.

Әрбір пән мұғалімі үшін оқушылардың АКТ құзыреттілігін қалыптастыру - ол өзі таңдаған және оқу процесіне кіретін нақты міндеттерді шешу. Алайда, оқушылардың АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру сабақтан тыс уақытта да қажет екендігін ұмытпаған жөн. Кейбір тақырыптарды зерделеу кезінде білім алушылардың АКТ-құзыреттілігін қалыптастыру мысалдарын келтіреміз.

"Компьютер құрылғылары" тақырыбын оқу кезінде оқушы акт құрылғыларын дұрыс қосуды және өшіруді, операциялық жүйеге кіруді және онымен жұмысты аяқтауды, базалық әрекеттерді экрандық объектілермен орындауды; акт құрылғыларын желілерге қосуды; сымды және сымсыз технологияларды пайдалана отырып, АКТ құрылғыларын жалғауды; жергілікті желіге және ғаламдық Интернет желісіне қосылуды жүзеге асыруды; ақпаратты қағазға шығаруды, шығыс материалдарымен дұрыс жұмыс істеуді үйренеді. АКТ құрылғыларымен жұмыс істеу кезінде қауіпсіздік техникасы, гигиена, ресурстарды үнемдеу талаптарын сақтауға да үйрету керек.

"Мәтіндік редактор" тақырыбын оқу кезінде оқушы клавиатуралық хатты пайдалана отырып, кез – келген тілдегі мәтінді жасауды; мәтінді көшіріп (сканерлеп) тануды; мәтіннің мағынасына сәйкес мәтіндік редактордың құралдарымен мәтінді редакциялау мен құрылымдауды жүзеге асыруды үйренеді.

"Графикалық редактор" тақырыбын оқу кезінде оқушы арнайы компьютерлік аспаптардың мүмкіндіктерін пайдалана отырып, әртүрлі геометриялық объектілерді құруды, арнайы компьютерлік құралдар мен құрылғыларды пайдалана отырып, еркін сызықтарды қолмен жүргізу мен графикалық объектілерді құруды үйренеді.

"Ақпаратты іздеу және сақтауды ұйымдастыру" тақырыбын оқу кезінде оқушы интернетте ақпаратты іздеудің түрлі тәсілдерін, іздеу сервистерін пайдалануды, ақпаратты іздеу үшін сұраныстарды құруды және іздеу нәтижелерін талдауды; ақпаратты іздеу тәсілдерін пайдалануды; әртүрлі мәліметтер базасында ақпаратты іздеуді, деректер базасын жасауды және толтыруды, атап айтқанда әртүрлі анықтауыштарды пайдалануды; жеке ақпараттық кеңістікті қалыптастыруды: папкалар жүйесін құруды және оларға

қажетті ақпараттық деректерді орналастыруды, ақпаратты интернетте орналастыруды үйренеді.

Міне, сабақ барысындағы осындай қарапайым берілетін білімдер оқушылардың қашықтан оқыту кезінде ақпарат құрылғыларымен жұмыс істеу дағдыларына көмек болды. Қазіргі уақытта оқушылар әр түрлі мессенджерлер бойынша мұғаліммен байланыс жасап, берілген тапсырмаларды орындап отыр. Біз сабақ оқыту барысында, оқушылармен жеке жұмыс барысында, зерттеу жұмыстарын жүргізуде осы технологияны басшылыққа аламыз. Адамдардың көпшілігі естігендердің 5% және көргендердің 20% - ын есте сақтай алады. Аудио және бейне ақпараттарды бір мезгілде пайдалану есте қалуын 40-50% - ға дейін арттырады. Нақты материалды зерттеу үшін қажетті уақытты үнемдеу орташа есеппен 30% құрайды, ал алынған білім айтарлықтай ұзақ сақталады. Ал біз аудио және бейне ақпараттарды осы салада, құрылғыларды пайдалана отырып жүргіземіз.

Жалпы алғанда ақпараттық технологиялар:

оқу үдерісі барысында оқушылардың танымдық қызметін ұтымды ұйымдастыруға;

оқушының бойында сезімдік қабылдаудың барлық түрлерін мультимедиялық контекстке тарта отырып және интеллектісін жаңа концептуалды құралмен қаруландыра отырып, оқытуды неғұрлым тиімді етуге;

әрбір жеке тұлғаны оқытудың жеке траекториясын қамтамасыз ететін ашық білім беру жүйесін құруға;

оқу-жаттығудың қабілеті мен стилімен ерекшеленетін балалар санатын белсенді оқыту үдерісіне тартуға;

оқу үдерісін жеке дараландыруға және жаңа танымдық құралдарды қолдануға мүмкіндік беретін компьютердің ерекше қасиеттерін пайдалануға;

оқу-тәрбие процесінің барлық деңгейін күшейтуге мүмкіндік береді.

Білім беруді дамытудың қазіргі кезеңі ғылыми-техникалық прогреспен, Оқу ақпаратының қарқынды өсуімен байланысты бірқатар ерекшеліктерімен сипатталады.

Оқу үрдісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану оқушылардың зияткерлік әлеуетін оң дамуға бағыттауға мүмкіндік береді. Дәл осы сабақтарда мұғалімнің басшылығымен оқушылар өзінің интеллектін жан-жақты дамыту үшін компьютерлік технологияларды пайдалануды, оқу, кейіннен өндірістік тапсырмаларды шешу үшін ақпарат алу тәсілдерін меңгеруді, өмір бойы білім беруді жалғастыруға көмектесетін дағдыларды игеруді үйренеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Мұғалімге арналған нұсқаулық» НЗМ ДББҰ ПШО
2. <http://gazeta.ipksko.kz/ru/other-10/378-o-u-sauattyly-yn-...u-ar-yly-alyptastyru> сілтемесі бойынша материал.

Тех.ғ.д., профессор Заурбеков Н.С., магистрант Шерхан Г.А.

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті

«АЛГОРИТМДЕУ МЕН ПРОГРАММАЛАУ» КУРСЫН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖОЛДАРЫНЫҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Программалауға үйретуші тілдер қатарына жататын жоғарғы деңгейлі тілдердің негізгілері Logo, Basic және Pascal. Logo тілі 60-шы жылдардың аяғында С.Пейперттің басшылығымен құрылды және ЭЕМ жаңа қолданушыларға, балаларға программалаудың негізін үйретуге бағытталған. Үйретуге арналған жоғары деңгейлі тілдердің ішіндегі кең тарағаны 1965 жылы Д.Кемени мен Т.Курц құрған Basic тілі. Дербес компьютерлерге бірінші қолданылған жоғарғы деңгейлі тіл және операциялық ортасы – Basic тілі. 60-жылдардың ортасынан бастап мамандар арасында құрылымдық программалау мәселесі көтеріле бастады. 1971 жылы Н.Вирт құрылымдық технологияға үйретуші Pascal тілін құрды.

Жалпы мәнді жоғары деңгейлі тілдер қатарына әр түрлі класс есептерін тиімді программалауға бағытталған тілдер жатады. Бұл классқа жататын тілдердің негізгілері C, Modula, Ada тілдері. Бұл тілдердің негізі 1966 жылы құрылған, ғылыми, пәндік облыстағы есептерді программалауға мүмкіндік беретін PL/1 тілі. PL/1 тілі ЖС ЭЕМ сериялы модельдерде кеңінен қолданылды. Си тілін 1972 жылы Д.Ритчи құрды және Unix операциялық жүйесі осы тілде жазылды. Си тілі ассемблер тілінің де және жоғары деңгейлі тілдің де мүмкіндіктерін қамтамасыз ететін болғандықтан орта деңгейлі тіл деп атайды. Pascal тілінің идеологиясын тарату мақсатымен Н.Вирт 1980 жылы Modula-2 тілін құрды. Бұл программалау тілінің негізі – программа бір-біріне тәуелсіз модульдерден тұрады.

1978 жылы қазіргі АҚШ-та әскери қаруды басқаруға қолданылатын қосымшаларды программалауға арналған Ada тілі құрылды. Ada тілі құрылымды программалау тілі болып табылады және параллель программалау мүмкіндіктерін қамтамасыз етеді.

Проблемалық–бағытталған жоғары деңгейлі тілдер деп нақты пәндік облыс есептерінің мәселесін түгел қамтитын тілдерді атаймыз. Бұл классқа

жататын бірінші жоғары деңгейлі тіл – Fortran тілі. Fortran-I тілін 1956 жылы IBM фирмасы құрды және ғылыми-техникалық есептерді шешуге арналған.

Жасанды интеллект символдық информацияларын және тізімдерін өңдеуге арналған есептерді программалауға Lisp, Prolog тілдері қолданылады. Lisp тілін 50-жылдары Д.Макартни құрды. 70-жылдары Lisp тілінің негізінде құрылған Prolog тілі логикалық программалау тілі болып табылады және 5 буынның ЭЕМ жапон проектісінде негізгі тіл болып таңдалған. Әр Prolog программа жәй тұжырымдар немесе импликациялардан тұратын сөйлемдерден тұрады, инструкция қолданылмайды.

Е.Ы.Бидайбеков пен Н.А.Талпаков «ақпараттық технологиялар үнемі жетілдіру алгоритмді кодтаудың тілдік құралдарының көптеп пайда болуына ғана емес, сонымен қатар алгоритмді құрудың төрт негізгі әдістерін бөліп қарастыруға алып келді» деп атап көрсетті. Ол әдістер арнайы әдебиеттерде парадигма атына ие. Шартты түрде олардың логикалық, процедуралық, объектіге бағытталған және функционалды парадигмалар түлерін атап көрсетуге болады. Бүгінде алгоритмді құрудың барлық әдістерін осылай парадигмаларға бөлу қалыптасқан, себебі олардың ішіне барлық кеңінен танылған программалау тілдері кіреді. Өкінішке орай парадигмалардың бірінің артықшылығын ғана атап көрсетуге болмайды, себебі бәрінің өзіндік ерекшеліктері бар. Алайда артықшылықтарымен қатар кемшіліктер де кездеседі. Ереже бойынша ақпаратты өңдеу әдісі шешілетін мәселенің пәндік облысының ерекшелігіне қарай анықталады».

Программалау парадигмаларын топтау программалауды оқыту мазмұнын анықтау үшін қажет. Классификация (топтау) сөзі [латын сөзі classis (разряд) + fasere (жасау) - топтау] біріншіден, белгілі бір білім облысындағы бағыныңқы түсініктер жүйесі (кластар, нысандар, бейнелер), олар нысандардың жалпы белгілері мен олардың арасындағы заңды байланыстарды есепке ала отырып құрылған, ол нысандарды ажыратуға мүмкіндік береді, екіншіден, топтаудың өзін білдіреді, яғни қандай да бір нысандарды кластарға (бөлімдерге, разрядқа) жалпы белгілеріне қарай бөлу, олар нысандар класы арасындағы ортақ белгілерді тіркеп отырады.

А.В.Комолкин мен С.А.Немнюгин программалаудың келесі парадигмаларын ұсынады: директивті программалау, объектіге бағытталған программалау, функционалды-логикалық программалау.

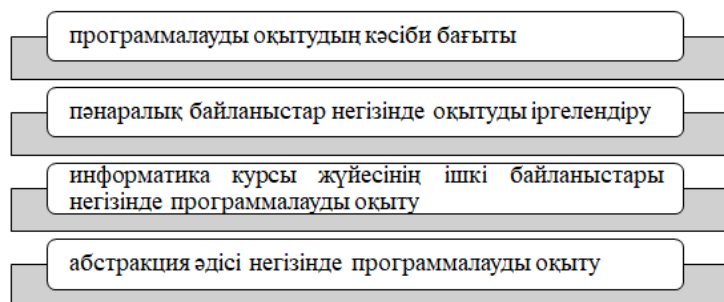

Сурет 1 - Программалау парадигмалары

Сурет 2 - Д.Федюшиннің программалау парадигмалары

Қорыта келгенде, программалауды оқытудың әдіснамалық жолдарының даму тенденцияларының келесі түрлерін атап көрсетуге болады:

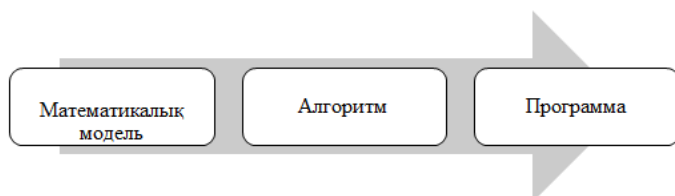
Сурет 3 - Программалауды оқытудың әдіснамалық жолдарының даму тенденциялары

Есте сақтау құрылғыларының дамуымен байланысты қазіргі уақытта кеңістік қиындығының мәселесі бұрынғыдай маңызды емес. Сондықтан Стивен Кук: «Жиырма жылдық тәжірибеге сүйене отырып, жады көлемі мен уақыт, әсіресе уақыт – қиындықтар арасындағы ең маңыздысы». Алгоритмнің тиімділігін есептеу барысында оның орындалу уақыты есепке алынады.

Компьютер алгоритмді адамның қатысуынсыз автоматты түрде орындайды. Ол үшін алгоритм машинаға түсінікті тілде, яғни арнайы

программалау тілінде жазылуы тиіс. Программалау тілінде жазылған алгоритм программа деп аталады. Компьютермен есептеуді жүргізгеннен кейін алынған нәтижені талдау қажет. Бұл жағдайда математикалық модельді нақтылау қажеттілігі пайда болуы мүмкін. Өйткені модель құру барысында объектінің кейбір маңызды қасиеттері ескерілмеуі мүмкін. Модель нақтыланғаннан кейін алгоритм қайтадан құрылады, компьютермен есептеулер жүргізіліп, нәтижелері талданады. Тағы да модельді нақтылау қажеттілігі пайда болуы мүмкін. Бұл процесс талдау нәтижелері зерттелетін объектіге толық сәйкес келгенше жалғасуы мүмкін.

Сонымен, компьютерде есеп шығарудың *үшінші* кезеңі – программа жазып, нәтиже алу және алынған нәтижелерді талдау болып табылады. Сонымен, компьютерде есеп шығару процесін төмендегідей сызба түрінде көрсетуге болады:

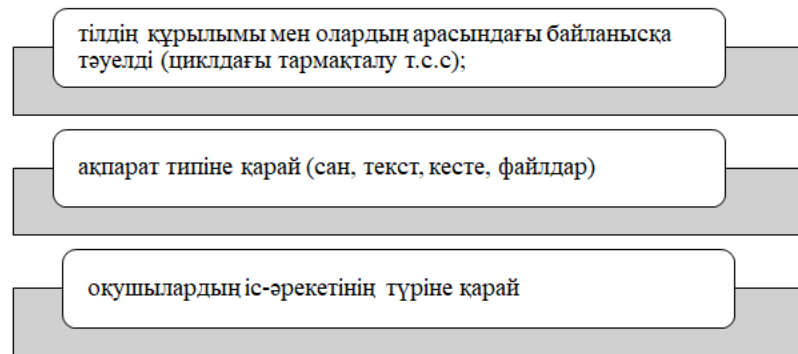

Сурет 4 - Компьютерде есеп шығару процесі

Бұл компьютерде кез келген есепті шығару барысында жүзеге асырылатын кезеңдер. Ал, «алгоритмдеу мен программалау негіздерін» оқытуда назар аударатын екінші мәселе оқыту әдістерін таңдау болып табылады. Кез келген ұғымды оқушы өзінің ана тілінде жақсы түсініп, қабылдайтыны белгілі. Сондықтан оқушының ана тіліндегі алгоритмін жазып, одан кейін оны программалау тіліне аудару қажет. Бұдан программалау тілін таңдау мәселесі туындайды. Әрине, мектептік алгоритмдік тілге жақын құрылымдық тіл Pascal тілі және бұл тілді жақсы меңгерген оқушы одан екінші деңгейдегі программалау тіліне, мысалы, Delphi ортасындағы Object Pascal тілін меңгеруіне мүмкіндігі бар.

Ал, бөлімді оқытуда жақсы нәтижеге қол жеткізу үшін оқыту әдісін дұрыс таңдау қажет. Бұл жұмыста педагогикадаға дәстүрлі оқыту әдістеріне толық талдау жасау біздің мақсатымыз емес, сондықтан оқыту әдістеріне тоқталмаймыз. Біз аталған бөлімді оқытудағы тиімді әдіс ретінде «есеп шығарудағы көп нұсқалылық» әдісін ұсынамыз.

Программалау тілін үйренуге байланысты есептерді былай топтауға болады:

12-сурет - Программалау тілін үйренуге байланысты есептер

Оқушылардың іс-әрекетінің түріне қарай: дайын программаларды меңгеру, дайын алгоритмді аудару, дайын программаны түрлендіру, ашық программалардағы бос орындарды толтыру, оқушылардың өздерінің құрған программалары.

Информатика курсындағы есептерді ұйымдастыру алдыңғы кезекте оқытушының шығармашылығы мен шеберлігіне тәуелді. Бұл барлық программалау тілдерінде жүзеге асырылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Кун Т. Структуры научных революций.- М.: Прогресс.-1977.-300 с.
2. Бидайбеков Е.Ы., Талпаков Н.А. К вопросу обучения курса информатики, на основе интеграции парадигм программирования. // Вестник АГУ им. Абая. Серия физико-математическая. – Алматы. - 2003, №2(8).- С.46-47.
3. Комолкин А.В., Немнюгин С.А. Программирование для высокопроизводительных ЭВМ. // nemnugin@snoory.phys.spbu.ru
4. Федюшин Д. Парадигмы программирования. // Информатика и образование.- 1991, №4, № 5.- С.13-15., - С.13-17.
5. Бидайбеков Е.Ы., Гриншкун В.В. Интеграционные методы преподавания алгоритмических языков в университетском курсе информатики. // В кн: Материалы международной научно-методической конференции «Математическое моделирование и информационные технологии в образовании и науке» - Алматы, АГУ им. Абая. -1998. – 18 с.
6. Заурбеков Н.С., Жумажанов Б.Ж., Мейрам А.Т. Алгоритмдеу және программалау негіздері — Оқулық: Қарағанды, 2014. – 255 б.
7. Заурбеков Н.С. Алгоритмдеу негіздері: оқыту мәселелері. — Непрерывное экономическое образование: модернизация обучения и методического обучения: IV Республиканская учебно-методическая конференция. I часть. Алматы, 2011. – С.124-134.
8. Бодық А.М., Шерхан Г.А., Заурбеков Н.С., Информатика мен математика интеграциясы – Білім times, №5 (41), Алматы, 2020 – 19-20 бб.

Жұмабек Калима

Алматы облысы, Ескелді ауданы әкімдігінің Ш.Уалиханов атындағы орта мектебі коммуналдық мемлекеттік мекемесі, физика пәнінің мұғалімі

CLIL ФОРМАТЫНДА ФИЗИКА ПӘНІНЕН САБАҚ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

«Ақырын жүріп, анық бас, Еңбегің кетпес далаға. Ұстаздық еткен жалықпас, Үйретуден балаға» деп Абай жырлағандай, қазір ХХІ ғасырда жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. Бүгінгі ғылым мен техниканың қарыштап даму заманында мектепте дәстүрлі оқыту технологиясының оқушылардың ғылым негіздерін мемлекеттік стандарт деңгейінде толық меңгеруіне кепілдік бермей отырғандығы оқушылардың білім жетістіктерінің нәтижелерінен көрінуде. Сондықтан оқу тәрбие үрдісін жандандырудың қазіргі педагогикалық технологияларын жетілдіріп, оны пән сабақтарын оқытуда тиімді қолдану арқылы білім сапасын жоғарлату үшін басты бағыт-бағдар берілуде. Нұрсұлтан Назарбаев «Болашақта еңбек етіп, өмір сүретіндер – бүгінгі мектеп оқушылары, мұғалім оларды қалай тәрбиелесе Қазақстан сол деңгейде болады. Сондықтан ұстазға жүктелетін міндеттер ауыр» деген болатын.

Қазіргі заман мұғалімінен тек өз пәнінің терең білгірі болу ғана емес, сондай-ақ тарихи танымдық, педагогикалық-психологиялық сауаттылық, саяси экономикалық білімділік және ақпараттық сауаттылықпен бірге физика, химия, биология және информатика пәндерін үш тілде оқыту талап етілуде. Себебі білімдегі жаңашылдықтар мен жаңа технологиялардың бәрі де ағылшын тілінде жүргізіледі. Әсіресе, ғылыми технологияға негізделген кітаптар мен жобалар да ағылшын тілінде жарық көруде. Мәселен, әлемде жылына жүз мың кітап шықса, соның сексен мыңы шет тілінде шығарылады. Демек, білімнің базасы – тіл біліміне байлаулы тұр. Ағылшын тілін қызығушылық деп емес, қажеттілік деп түсінетіндер қатары көбейді. Әрине, бұл басымдықты шет тіліне бұру деген сөз емес. Әйткенмен көштен қалмаудың жолы – тіл білу.

Бірнеше жылдан бері Назарбаев Зияткерлік мектебі, Қазақ-түрік лицейлері мен Дарынды балаларға арналған мектептерде үштілділік сатысы білім процесіне енді. Бірақ қалай? Көптің көкейінде жүрген сауалдардың бірі де осы еді. Әсіресе, жаратылыстану пәндерін ағылшын тілінде жүргізу басы ашық сұрақ ретінде санада сақталып қалғаны рас. Қай кезде де реформаға тосырқай қарайтын қоғамның бұл алаңдаушылығы жылдарға жалғасты. Себебі күрделі компоненттерге құрылған физика, химия, биология, информатика пәндерін ағылшын тілінде меңгерту тәуекелден бұрын, тәжірибені қажет етеді. Дамыған өркениетті 30 елдің қатарына қосылу мақсатында жүргізіліп отырған «Үш тілде білім алу» саясаты, шын мәнінде, елдің ертеңі үшін керек нәрсе. Бұның мақсаты – көп ұлтты елімізде ұлтаралық татулықты сақтау, ұлттық мемлекеттік бір тұтастықты қалыптастыру, қазақстандық патриотизмді негіз ете отырып, ұлттың бәсекеге қабілеттілігін арттыру болып табылады. Қай заманда болсын, бірнеше тілді меңгерген мемлекеттер мен халықтар өзінің коммуникациялық және интеграциялық қабілетін кеңейтіп отырған. Бүгінгі таңда Қазақстан үшін үш тілде білім алу - елдің бәсекеге қабілеттілікке ұмтылуының бірінші баспалдағы. Біздің елімізде «Үш тілде білім алу» саясатынан бөлек, еліміздегі әрбір ұлыс өз тілдерін еркін меңгеріп, өз тілдерінде сөйлей алады. Бірақ, үш тұғырдың қатарына төртінші, я болмаса бесінші болып орналаса алмайды. Әрбір ұлттың өзінің ана тілдерінде еркін сөйлеуі қазақстандық демократияның айқын көрінісі.

Біз осындай демократияның арқасында ғана әлемге танылып, жер жүзінде бейбітшілік үстемдігін жасай аламыз. Билік үш тілді үйрену, қолдану аясын бір сызықтың бойына емес, үш сызыққа, әрқайсысының өз орнын көрсететін саясат жүргізіп, мемлекеттік тілдің бірінші болып дамуын қадағалайды. Бұған ешқандай күмән болмауы керек.

Үш тілді меңгеру арқылы ғана Қазақстан тілдік саясаттың оң нәтижесін көре алады. Мемлекеттік тіл - мемлекеттік қызметте жұмыс бабында қолданылатын тілге, басшының сөйлеу тіліне айналуы үшін билік аянбай еңбек етіп келеді. Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан – 2050: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты халыққа жолдауында «Біз ел иесі ретінде биік бола білсек, өзгелерге сыйлы боламыз» дей келе: «Қазақ тілі - біздің рухани негізіміз. Біздің міндетіміз – оны барлық салада белсенді пайдалана

отырып дамыту. Біз ұрпақтарымызға бабаларымыздың сандаған буынының тәжірибесінен өтіп, біздің де үйлесімді үлесімізбен толыға түсетін қазіргі тілді мұраға қалдыруға тиіспіз. Бұл – өзін қадірлейтін әрбір адам дербес шешуге тиіс міндет. Мемлекет өз тарапынан мемлекеттік тілдің позициясын нығайту үшін көп жұмыс атқарып келеді. Қазақ тілін кеңінен қолдану жөніндегі кешенді шараларды жүзеге асыруды жалғастыру керек» деп атап көрсетті. Бағдарламаның мақсаты: Қазақстан Республикасында білім берудің барлық деңгейлерінде бәсекеге қабілеттілікті арттыру үшін үш тілде білім беруді кезең-кезеңмен енгізуді қамтамасыз ету және адами капиталды дамыту.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектептері педагогтерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы.
2. Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы №1118 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

Sociální pedagogika

**Атемкулова Н.О.- п.ғ.к., асс., профессор,
Халитова И.Р. - п.ғ.д., профессор
Каримова Р.Е. - п.ғ.м., аға оқытушы**

*Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті,
Мектепке дейінгі білім беру және әлеуметтік педагогика кафедрасы,
(Алматы қаласы, Қазақстан)*

ҚИЫН ЖАҒДАЙҒА ТАП БОЛҒАН БАЛАЛАРМЕН ӘЛЕУМЕТТІК- ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖҰМЫС

Қиын жағдайға тап болған балаларды тәрбиелеу және оқыту қазіргі таңда әлеуметтік-педагогикалық мәселе ретінде күн тәртібінен түспей отырғаны белгілі. Мұның өзі «қиын балалар» санының жылдан-жылға өсіп отыруымен байланысты болып табылады.

Ж.Аймауытов баланы саналы азамат етіп тәрбиелеуге байланысты құнды пікірлер айтқан болатын. Ол: «Тәрбиенің негізгі мақсаты - мінезді түзеу, адамшылыққа қызмет ету, адал еңбек ете білуге тәрбиелеу» деген қағиданы қуаттай келіп, «баланы тәрбиелеу үшін әрбір тәрбиешінің өзі тәрбиелі болуы керек. Себебі, бала айтып ұқтырғаннан гөрі, көргеніне көп еліктегіш келеді. Солай болған соң балаға не жақсы мінез болсын, іспен көрсету керек» - дейді [1].

Тәлім-тәрбие ғылымының теориялық жағына тұңғыш терең үнілушілердің бірі Мағжан Жұмабаевтың пікірінше, тәрбие саласы тұтас бөлінеді. Олар дене, жан, ақыл тәрбиесі, сұлулық пен әдеп-құлық тәрбиесі. «Егер де адам баласына осы төрт тәрбие тегіс берілсе, оның тәрбиесі түгел болғаны. Егер де ол жөпшенді ыстық, суық, аштық, жалаңаштық сықылды тұрмыста жиі ұшырайтын көріністерді елемейтін мықты, берік денелі болса, түзу ойлайтын, дұрыс шешетін, дәл табатын ақылды болса, сұлу сөз, сиқырлы әуен, әдемі түрден ләззат алып, жаны толқынданарлық болса, жамандықтан жаны жиреніп, жақсылықты жаны тілеп тұратын құлықты болса, міне осылай болғанда адам баласының дұрыс тәрбие алып, шын адам болғандығы. Балам адам болсын дейтін ата-ана осы төрт тәрбиені дұрыс орындасын...» -деген болатын [2].

«Қиын балалар» ұғымы 1920 - 1930 жылдардан бері тәрбие мәселесінде қолданысқа енуде. Қазір бұл мәселе ғылымда нақты орын алып отыр. Әрине, бұл мәселемен көптеген ғалымдар айналысқан, олардың мінезін, өмірін, жан - жақты

зерттеген. Қазіргі ХХІ ғасыр табалдырығын аттап отырған кезеңде «қиын балалар» мәселесі бізді әлі де ойландыруда.

«Қиын балалар дегеніміз кімдер?» - олар: мектеп тарапынан ерекше, қосымша бақылауды талап ететін, тәрбиелеуге қарсылық білдіретін балалар». Сонымен қоса, білім деңгейі төмен, тәртібі нашар, сабақтан көп қалатын, мұғалімдердің талабын орындамайтын, адамгершілік деңгейі төмен, сыныптастарымен, құрбыларымен үнемі тіл табыса алмайтын, ол кейде психикалық дамуы, ойлау қабілеті кейін қалған, ашуланшақ (әртүрлі жүйке ауруларына шалдыққан) балаларды қиын балалар және қиын жасөспірімдер қатарына жатқызуға болады [3].

Қазіргі уақытта дәрігерлер мен психологтар және инспекторлардың есебінде осындай балалардың пайызы жоғары болып отыр. Бұл қоғамның алға басуына өз кесірін тигізетіні де белгілі. Осы жоғарыда айтылып өткен қиын балалармен әлеуметтік жұмыс жасау бүгінгі күннің қажетті және өзекті ісі болып табылады.

Қиын балалар дегеніміз - ол кейбір себептермен қайсыбір баланың мінез-құлқында қарама - қайшылықтардың пайда болуы, келіспеушілік жағдайдың туындауы. Бұл дегеніміз педагогикалық іс - әрекетке бағынбау, қарсы тұру деген сөз.

Қарсы тұрудың себебі - тұлғаның қалыпты дамуынан қалып қоюы. Осы тұста бала бойында теріс қылықтардың пайда болуы, мінез-құлқында қарама - қайшылықтардың туындауы, тәрбиенің дұрыс берілмеуі және т.б.

Қиын балалар қайдан шығады? - деген сұраққа былай жауап берсе де болады. «Қиын бала» - белгілі бір жұмысы жоқ, жағдайлары төмен және ата-анасының ішімдікке салынуы немесе екеуінің біреуі болмауы, болмаса жұмыстан қолы тимейтін, баласына қарауға уақыты жоқ, қызметтегі ата-ана отбасынан шығады. Демек, тәрбиенің осалдығынан, мінез ерекшеліктеріне қарай қиын бала туындайды. Осының бәрі баланың мінез-құлқына, ішкі жан-дүниесіне әсер етеді. Кейбір тәрбиесі, мәдениеті өте төмен ата-ана баласын ұрып-соғып, жаман сөзбен балағаттап, тіпті баласына қайыр-садақа сұратқызады. Мұнда бала ертеңгі күні кекшіл, жасқаншақ, төбелескіш келеді. Сонымен мұның ең басты себебі отбасы тәрбиесінде екендігін байқауға болады. Сонда баланың тағдыры, болашағы қандай болмақ?.

Иә, сөз жоқ, "қиын бала" тәрбиесі ата-анаға да, мұғалімге де, психологқа да, әлеуметтік педагогқа да ортақ мәселе. "Менікі, сенікі" деп бөлу әбестік. Қиын баламен жұмыс істеу де қиын. Амал қанша, бәріне де шыдамдылық қажет, білімділік пен біліктілік керек, олармен жұмыс жүргізгенде, ең алдымен, олардың жағымсыз мінез - құлықтары мен іс - әрекеттерін тізбектеп қана қоймай, жақсы, жағымды істерін де ескертіп, марапаттаудың тәрбиелік мәні бар. Бала тәрбиесінің ортақтастығына байланысты ата - аналар мен мұғалімдер, психолог пен әлеуметтік педагог арасында

шынайы байланыс керек. Мәселен, көп жағдайда ата - аналар мен мұғалімдер арасында өзара түсінбеушіліктен "қиын бала" тағдыры қиындай түседі. "Жұмыла көтерген жүк жеңіл" - демекші бұлардың барлығы бірлесе отырып, "бір жеңнен қол шығарса, алынбайтын қамал жоқ" міндетті түрде атқарылған жұмыстан нәтиже шығары анық. Сондықтан бұл жұмыста бірлік керек.

«Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы», – деп ғұлама ғалым әл-Фараби айтқандай, адамға ең бірінші тәрбие берілу керек. Қалыпты отбасынан «қиын бала» шыға қоймайтыны белгілі. Баланың бұзылуына бірқатар жағдай әсер етеді:

Біріншіден, ол отбасындағы қалыпсыз өмір, тұрақсыздық. Осыдан келіп жасөспірім ортадағы қарым - қатынас арқылы өзінің бойына жағымсыз әрекеттерді жинайды. Бұл ретте бұқаралық ақпарат құралдарының да әсері күшті. Мәселен, теледидардан зорлық-зомбылық көріністерінің жиі көрсетілуі баланың жас санасын улайды. Отбасындағы ұрыскеріс жағдайлардың көбі, маскүнемдік пен ата-ананың біреуінің болмауы баланың жеке тұлға болып қалыптасуына кері әсер ететін факторлар болып табылады. *Екіншіден*, оқу-тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда жіберілген кемшіліктер, яғни педагогтардың жеке оқушының мінез-құлық ерекшеліктерін, ынта-ықыласын, талап-тілегін ескермеуі де бала тәрбиесінің ақсауына әкеліп тіреуі мүмкін.

«Қиын» аталатын балалар – педагогикалық назардан тыс қалған балалар. Олардың жеке басының адамгершілік жағынан өзгеруі – педагогикалық қателіктердің салдары.

Баланың мінез-құлқындағы кінәраттардың себептері алуан түрлі болады, оның «қиын» деп бағалануы көбіне нақты психофизиологиялық сипаттамасын көрсетпейді, ол туралы ата - аналар мен педагогтардың пікірін білдіреді. Қазіргі әдебиетте «қиын балалар» деп, әдетте, мінез - құлықтары жалпы қабылданған нормалардан көп ауытқитын және дұрыс тәрбиелеуге кедергі жасайтын балалар аталады. Сондықтан оларға қатысты «тәрбиеленуі қиын балалар» деген термин синонимі қолданылады, осы арқылы олардың педагогикалық қағидалар бойынша тәрбиеленуге мүлдем бейімсіздігі және дәстүрлі педагогикалық ықпалдарды әсте қабылдамайтыны білдіріледі. Тәрбие үрдісінде қиындық келтіретін негізгі себептердің бірі психикалық аурулар болуы мүмкін. Мысалы, психопатияға не жастайынан бала аутизміне душар болған баланы тәрбиелеу қиын болады. Алайда бұған қарап, оны қиын балалар санатына жатқызу жөн бола қоймайды, өйткені мұндай ауытқушылықтармен көбіне медицина шұғылдануы тиіс. Балаларды қиын балалар қатарына қосуға апарып соғатын әр алуан мінез - құлық ауытқулары не жүйке - психикалық ауытқулардың салдарынан, не тұлғалық дамудың қолайсыз жағдайлары мен факторларының салдарынан болады...» [4].

С.А.Бадмаев, В.Г.Степанов, Е.И.Рогов, С.В.Кудрина, т.б. «қиын балалар» ұғымының мазмұнын ашатын үш белгіні бөліп көрсетеді:

Бірінші белгіге мінез - құлық нормаларынан ауытқыған балаларды жатқызуға болады. Ауытқу деңгейі мен дәрежесі ең алдымен тестік және экспериментальды белгілермен анықталады. Бірақ мінез-құлық белгілерінің барлық белгілерін психолог пен педагогтар зерттеп, теориялық қорытынды жасай алмайды. Керек жағдайда симптомдық бақылау жасалынады. Сонымен бірге, мінез-құлық ауытқуын сипаттау үшін арнайы терминдер қолданылады- делинквенттік және девианттылық. Делинквенттілік дегеніміз - заңмен жазаланатын, күрделі қылмыстар мен заң бұзушылық. Девианттылық дегеніміз - қабылданған қоғамдық нормалардан ауытқу.

Екіншіден, қиын балалар категориясына мінез-құлық бұзылған және оңай түзетілмейтіндер жатады. Осыған байланысты «қиын» және «педагогикалық қараусыз қалған» балалар терминдерінің мағынасын айыру керек. Әрине барлық қиын балалар педагогикалық қараусыз қалғандар болып табылады. Бірақ барлық қараусыз қалғандар қиын балалар болып табылмайды, кейбіреулері қайта тәрбиелеуге оңай көнеді.

Үшіншіден, қиын балалар – тәрбиешісінің және достарының тарапынан жеке қарым - қатынасты ерекше қажет ететіндер. Бұлар кейбір үлкендердің пікірінше өте жаман, бұзылған балалар емес, керісінше тек қоршаған ортаның ерекше назарын талап ететін балалар.

Көптеген ғалымдардың пікірінше, бала мінез-құлығының қиындығы 6–8 сыныптарда, әсіресе ұл балаларда байқалады. Бірақ соңғы жылдары мінез-құлық қиын оқушылардың арасында «жасару» тенденциясы байқалады, олардың қатарын енді бастауыш сынып оқушылары толықтырып отыр.

Ұзақ уақыт бойы оқу үрдісі балалардың екі категориясының есебінде құралып келген, бірінші категория - «қалыпты балалар» категориясы, яғни баланың дамуы өз жасына сәйкес және аномалды балалар - дене және психологиялық дамуында айқын ауытқулары бар балалар. Соңғы он жылдардағы ғылыми зерттеулер балалардың осы екі категориясы арасында аралық буын бар екенін дәлелдеді, осы аралық буынға оқудағы қиыншылықтары және мінез-құлықтағы ауытқулары бар балалар жатады, оларды көбінесе «қауіп-қатер балалары» деп атайды. Олардың бойында дене және психологиялық дамуында көзге көрінетін аномалиялары жоқ. Алайда жағымсыз отбасылық және әлеуметтік жағдайлар салдарынан бұл балалардың мектеп жасына жеткен кезде мектепте жақсы оқу үшін қажетті қасиеттері мен дағдылары қалыптаспаған.

Денсаулығының әлсіздігі, жұмыс қабілетінің төмен болуы, өз құрдастарынан психикалық дамуы жағынан артта қалуы қауіп-қатер факторы - үлгермеушілік, мектепке үйрене алмаушылық, тәртібінің нашарлығының туындауына себепші болып табылады. Сонымен ғалымдардың ой-пікірлеріне жүгінетін болсақ, девианттық мінез-құлықты балаларда ортаның келеңсіз ықпалынан және педагогикалық үрдістің жеткіліксіздігінен рухани көзқарасының дұрыс қалыптаспағандығы, сезімінің дәрменсіздігі, қоғамдық мінез-құлық дағдысының жоқтығы айқын, әрі үнемі байқалып тұрады. Мінез-құлқы қиын балалар арасында жүргізілген көптеген зерттеулер қорытындысы бойынша үлгермеушілер қатарын бастауыш сынып оқушылары толықтырып отыратын көрінеді.

Қиын жағдай тап болған балалардың тәртіптерінің нашарлауының тағы бір себебі жұртшылықтың, қоғамдық ортаның тәрбие үрдісіне толық көңіл бөлмеуінен. Балалардың тәртіптерінің төмендеуі мен нашарлауы **3 топқа бөлінеді**.

I-топқа күнделікті мектеп режимін бұзатын, оқығысы келмейтін, кішігірім ұрлық жасап, анда - санда темекі тартып шарап ішетін оқушылар жатса, **II-ші топқа** осындай кемшіліктермен қатар қоғамдық орындарда бұзақылық жасап, үлкендерді сыйламайтын оқушылар жатқызылады. **III-ші топқа** денсаулығы нашар, ақыл - ойы өз жасына сәйкес дамымаған, нерв жүйесі әртүрлі ауруларға ұшыраған жасөспірімдер жатады. Осылардың барлығы педагогикалық әдебиеттерде «қиын»балалар деп аталады.

Ал, негізінде, **I - топтағы** оқушыларды «**тәртібі төмендеген оқушылар**», ал **II-ші топтағы** оқушыларды «**тәртібі нашар оқушылар**» деп атап, **3 - ші топтағы** оқушыларды «**тәрбиеленуі қиын оқушылар**» деп атаған орынды. Біздер осы оқушылардың бәрін де бір топқа жатқызып қателесудеміз. Себебі I-ші және II- ші топтағы оқушыларды ғылыми негізде ұйымдастырылған оқу - тәрбие процесінде 1-2 жылда қайтадан тәрбиелеуге болса, III - топтағы оқушылардың сырқаты болғандықтан ұзақ тәрбие жұмыстарын жүргізіп, қажет болғанда емдеу әдіс ұйымдастырылады. Сондықтанда зерттеушілер осы топтағы оқушыларды ғана «қиын жағдайға тап болған» балалар деп аталынуы керек деп кеңес беріледі.

Сонымен «қиын жағдайға тап болған балалар» ұғымын былайша топтастыруға болады:

1. Отбасындағы әлеуметтік және психологиялық жағдайдың дұрыс болмауы салдарынан ата-ананың қадағалауынан тыс қалған балалар.

2. Зияткерлік (интеллектуальдық) процестердің (ойлау операциялары, әрекет етудің ішкі жоспары, сөйлеу, қиял, қабылдау, есте сақтау, зейін) даму көрсеткіштерінің

төмен болуына байланысты бағдарлама материалындағы теориялық білімді қабылдауы мен меңгеруі қиын, яғни үлгерімі төмен балалар.

3. Мінез-құлқында адамгершілікке жат қылықтар бар қиын балалар (өтірік айтушылық, арамдық, өзімшілдік, мақтаншақтық, тәкаппарлық, даңғойлық, жалқаулық, т.б.)

4. Эмоциялық дамуында кемшіліктер бар қиын балалар (эмоциялық децентрацияның жоқтығы, эмоциялық көңіл - күйдің шектеулігі, эмоциялық болжап қоюдың болмауы, синтонияның, яғни басқа адамның, ең алдымен жақын адамның эмоциялық көңіл-күйіне назар аудару қабілетінің жоқтығы, эмоциялық өздігінен басқарылуға тән құбылыс ретінде өз кінәсін сезінудің болмауы, жағымсыз эмоциялардың болуы, қорқақтық, тұйықтық, агрессиялық, гипербелсенділік, «гипердинамикалық синдром» - эмоциялық басқарылу жүйесінің бұзылуы);

5. Қоршаған ортаның күткен үмітіне сәйкес келмеуден қорыққаннан, өзгелер оңай орындап жатқан істің, өзіне қиын соғатынын түсінгеннен өзін өзгеден төмен сезінетін, яғни өзін-өзі бағалауы төмен қиын балалар.

Сонымен қиын жағдайға тап болған балалар - деп психикалық және тұлғалық дамуындағы кемістіктері, мінез-құлқындағы ерекшеліктері мен адамгершілікке жат кейбір жағымсыз қасиеттері, педагогтар мен ата - аналардың тәрбие беруде жіберген ағаттықтары салдарынан пайда болып, мақсатқа бағытталған педагогикалық ықпалға саналы және санасыз түрде қарсылық тудыратын балаларды айтамыз.

В.А.Сухомлинский, В.И.Чередниченко, Г.П.Медведов, Л.М.Зюбин, А.М.Прихожан, Н.Н.Толстых, Г.А.Уманов, Л.К.Керімов т.б. ғалымдардың дәлелдеуінше, тәртібі қиын балалардың пайда болуына үш фактор себепші болатыны анықталған:

1) отбасы тәрбиесінің дұрыс ұйымдастырылмауы, яғни тұрмыстағы ұрыс - талас, дау - жанжал, маскүнемдік, т.б.;

2) мектептегі оқу - тәрбие жұмыстарын ұйымдастыруда кеткен кемшіліктер, яғни жекеленген оқушылардың мінез - құлық ерекшеліктерін, ынта - ықыласын, қызығушылығы мен талап - тілегін ескермеу;

3) жұртшылықтың тәрбие үрдісіне толық көңіл аудармауы салдарынан бос уақыттың ұтымды ұйымдастырылмауы.

Бұл мәселеде А.Макаренконың мына бір сөзіне көңіл қою артық болмас еді. «Бала тәрбиесі біздің өміріміздің саласы. Біздің балаларымыз мемлекетіміз бен әлемнің болашақ азаматтары. Олар ертеңгі әке мен шеше, олар да өз балаларын тәрбиелейтін болады. Біздің балаларымыз тамаша азамат, жақсы әке, жақсы шеше болып өсуі керек. Бірақ мұнымен де бітпейді. Біздің балаларымыз – біздің қартайған

шағымыз. Дұрыс тәрбие - бұл бақытты қарттығымыз, бұл біздің көз жасымыз, бұл біздің басқа адамдармен бүкіл ел алдындағы кінәміз» деген болатын.

Әлеуметтік педагогтың қиын жағдайға тап болған балалармен жұмысы - бала бойындағы қиындықтарды анықтап, оларды түзету жолдарын дұрыс ұйымдастыра білу болып табылады. Сонымен қатар әлеуметтік педагог "тәртібі қиын" балаларды тәрбиелеуде төмендегідей ұсыныстарды көрсетеді:

- баладағы құндылық бағдарының мазмұнын анықтау;
- отбасы тұрмысындағы қарым - қатынастарды, сәтсіздіктерді, бала тәртібін қадағалаудағы ата - ананың іс - әрекеттерін зерделеу;
- баланың сабақтан тыс уақытын қадағалау;
- баланың девиантты тәртібінің себептерін анықтау;
- "қиын жағдайға тап болған" баланың пайда болу себебін әлеуметтік - педагогикалық тұрғыдан анықтап білу;
- "қиын жағдайға тап болған" балаға әлеуметтік - педагогикалық көмек көрсету үшін мақсатты және жүйелі түрде тәрбие жұмысын жүргізу және т.б. [5].

Жұмыс барысында "қиын жағдайға тап болған" балаларды қайта тәрбиелеу ісі бойынша мынадай әлеуметтік - педагогикалық талаптар қойылады:

1. Әр "қиын жағдайға тап болған" балаға арналған күнделік жүргізу. Күнделікте "қиын жағдайға тап болған" баланы қайта тәрбиелеуді қажет ететін келесідей қылықтары есепке алынады: Баланың әр сабақтағы белсенділігі, себепсіз босатқан сабақтары, ата - анасының, сынып жетекшісімен, пән мұғалімдерімен, сыныптағы жолдастарымен қарым - қатынасы, пәндер бойынша үлгерімі және сабақтан тыс уақытты тиімді пайдалануы, өз қызығушылығы бойынша үйірмеге қатысуы.

2. Педагогикалық кеңесте және әдістемелік бірлестіктер мәжілісінде "қиын жағдайға тап болған" бала мәселесін жүйелі түрде қарастыру. Арнайы әлеуметтік - педагогикалық шешім шығарып, жеке хаттама жазу. Шешімнің орындалуын мектеп директорының қадағалауы.

3. Оқу жылының аяғындағы педагогикалық кеңесте қайта тәрбиелеудің нәтижесі талданады. Жіберілген кемшіліктерді жою жолдары қарастырылады. Келесі оқу жылына қайта тәрбиелеу жұмысының жоспары жасалады.

Кейбір отбасы баланың ішкі дүниесін, тілектерін, ойларын, қайғысын қоршаған ортаға қатынасын жете біле бермейді.

Тату отбасында ата - аналар балалардың күнделікті өмірі мен іс - әрекетіне басшылық жасайды. Балалардың өздерінің қуанышын, қайғыларын, ойларын,

уайымдарын бөлісуге үйретеді, саяси мәселелерді, жаңа фильмдер мен кітаптарды бірлесе отырып талдайды, өздерінің сүйікті әндерін орындайды.

Отбасы бала үшін өмір мектебі, онда мейірбандық, шындық, адалдық, қайырымдылық, еңбексүйгіштік т.б. тәртіп пен мінез - құлық қасиеттері дамиды және қалыптасады. Отбасында қоғамның келешек азаматы өседі. Сондықтан бала тәрбиесіне оң көзқараспен қарау "өз еңбегіңнің жемісін жеу" деген сөз.

Ахмет Байтұрсынұлы айтқандай, «балам дейтін жұрт болмаса, жұртым дейтін бала қайдан болсын» демекші, "қиын жағдайға тап болған" балаларды осындай қиындықтардан алып шығуға қол ұшын беріп, өз көмегімізді аямай, қолдап - қуаттау бала тәрбиесімен айналысатын әрбір қызметкерге азаматтық парыз деп білемін.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1. Аймауытұлы Ж. Психология. - Алматы: Рауан, 1993
2. Жұмабаев М. Педагогика. - Алматы: Ана тілі, 1992
3. Керимов Л.К. Қиын жасөспірімдерді жеке дара қайта тәрбиелеу теориясы мен практикасы. автореф: п.ғ.д. дисс. – Алматы, 1992
4. Уманов Г.А. Проблемы воспитательной работы с педагогически запущенными учащимся. - Алма - Ата, 1980
5. Рамазанова П. Қиын балалардың тағдыры қинап тұр // Шымкент келбеті, - Шымкент, 2004

Ибраимова Ж.Қ.

Алматы қ.

МҰҒАЛІМНІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН ДАМУ ҮРДІСІ

Инновациялық әлеует - институттың инновацияларды құру және пайдалану бойынша қызметті жүзеге асыру қабілетін анықтайтын білім беру сипаттамаларының жиынтығы. Білім беру ұйымдарының инновациялық әлеуеті - бұл білім беру жүйесінің жақсаруын қамтамасыз ететін, педагогикалық жүйеге инновацияларды енгізу үшін қажетті және жеткілікті қорлар.

Білім беру жүйесінде әртүрлі қорларды бөлуге болады: кадрлық, ұйымдастырушылық, әдістемелік, ақпараттық, материалдық, қаржылық және т.б. Қорлардың әр түрін пайдалану жүйенің құрылымдық элементтерінің өзара байланысы мен байланысы арқылы анықталады.

Инновациялық үрдістерді жүзеге асыру үшін білім беру ұйымы болуы керек: а) қолма-қол ақшасыз, дамуға жеткілікті қаржыландыру; б) жаңа өнімді құру және жаппай өндіру үшін тиісті материалдық-техникалық база; в) төтенше шешімдер шығаруға қабілетті қызметкерлер.

Білім беру мекемелерінің инновациялық әлеуетін және инновациялық білім беру тәжірибесін дамыту мәселесіне теориялық көзқарастарды талдау барысында осы үрдісті сәтті жүзеге асыру үшін қажетті арнайы әдебиеттерде бірқатар жағдайлар анықталған, атап айтқанда:

инновацияға бағытталған мұғалімнің инновациялық әлеуетін дамыту және оны қолдау күзіреттілікке негізделген тәсіл негізінде жүзеге асырылуы керек; - инновациялық қызметпен айналысатын оқытушының инновациялық әлеуетін дамыту процесі үздіксіз болуы керек, өйткені инновациялық тәжірибені қалыптастыру үнемі өзгеріп отыратын үрдіс болып табылады;

- инновациялық қызметке бағытталған мұғалімнің инновациялық әлеуетін дамыту үрдісі оның инновациялық қызметке және арнайы ұйымдастырылған рефлексиялық-аналитикалық, жобалық және білім беру іс-шараларына (іс-шараларға) қатысуына байланысты жүреді;

- инновациялық қызметпен айналысатын мұғалімнің білімі алға қойылған білім беру міндеттеріне жетудің және жаңаларын жобалаудың үздіксіз үрдісі ретінде ұйымдастырылуы керек;

- кез-келген адамның іс-әрекеті проблемаларды шешуді қамтығандықтан, осы қызмет түріне тән проблемаларды шешу негізінде маманның инновациялық әлеуетін дамытуға қолдау көрсетуді ұйымдастырған жөн.

Мұғалімнің инновациялық әлеуетін дамыту үшін алыс болашақтың бейнесі, жақын болашақтың инновациялық қызметі туралы идеялар қалыптастыру, сонымен бірге алдағы іс-әрекеттерді бірлесіп жобалауды ұйымдастыру және әр мұғалімнің өзіне қажетті білім, білік, әдістерді игеруі қажет.

Мұғалімнің инновациялық әлеуетін дамыту процесінің мәні - инновациялық қызметті жүзеге асыру барысында туындайтын жеке білім жетіспеушіліктерін шешу. Бұл процесс мұғалімнің білімі мен дағдысын байытуды, жеке білім беру бағдарламаларын құру және іске асыру арқылы инновациялық қызметті сәтті жүзеге асыру үшін қажетті кәсіби құзіреттілікті қалыптастыруды қамтиды.

Жоғарыда аталған шарттарды іске асыруға мүмкіндік беретін негізгі үрдістер - бұл өзін-өзі анықтау және жеке білім беру бағдарламаларын іске асырудың арнайы ұйымдастырылған үрдісі.

Өзін-өзі анықтау - бұл алға қойылған білім беру мақсаттары мен міндеттеріне жетудің, сонымен қатар жаңаларын жобалаудың үздіксіз үрдісі. Осы семинарлар барысында мұғалімдер инновацияларды әзірлеу, дамыту және тарату жүретін аймаққа кіру мүмкіндігін ұсынады (ұсынады).

Қабылданған әрекеттердің көрінісі және осы іс-әрекетке қажетті кемшіліктерді жобалау, сондай-ақ мектептің инновациялық тәжірибесімен байланысы арқасында/2/. Бұл жұмыстың нәтижесі - инновациялық мектептің алдағы іс-шаралар бағдарламасы мен мұғалімдердің жеке білім беру бағдарламаларының негізін құру.

Осылайша, жеке білім беру бағдарламалары рефлексияның ерекше түрін ұйымдастыру арқылы құрылады, оның барысында белгілі бір жағдайдағы мұғалімнің іс-әрекеті оның нақты қасиеттерімен салыстырылады: білімі, идеялары, тәжірибесі, жеке басы (шеберлігі, қабілеттері, кәсіби құзыреттілік

және т.б.) және тіркеу алдында бірнеше кезеңдер бар: білім беру қажеттіліктері - білім беру міндеттері - жеке білім беру бағдарламасы.

Рефлексивті ұстанымда бола отырып, мұғалім әр түрлі сәттер мен факторлардың арасындағы байланысты орнатады, бірақ бұл мұғалімнің жетістіктері мен қиындықтарының шарттылығы оның қазіргі қасиеттерімен салыстырылған кезде пайда болады. Мұғалімнің өзі мұны өзі жасаған кезде, бұл әрекет, өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі басқару, өзін-өзі басқару сәті. Пән өзін біледі, тәрбиелік міндеттерді өзі қояды және оларды қалай шешуге болатындығын ойлайды.

Оқу мекемесінде оқытушы үшін жеке білім беру бағдарламаларын құрастыруға және түзетуге қатысты рефлексивті үрдістер өткізіліп, олар арнайы ұйымдастырылып, басқарылуы керек.

Жеке білім беру бағдарламаларын іске асыру үшін өз іс-әрекеттерін жоспарлау кезінде мұғалімдер жақын болашақта әркім үшін қандай бизнес түрін күтіп тұрғанын, алдағы мәселелерді сәтті шешу үшін әр адам қандай қасиеттерге ие болуы керек және соған байланысты қандай білім болуы керек екенін талқылайды.

Мұғалімнің алдағы іс-шараларға дайындығы болашақты сипаттайтын компоненттерді бөлу және түсіну негізінде жүзеге асырылады (жағдайлар, қиындықтар, мақсаттар, міндеттер және т.б.). Осылайша болашақтағы үздіксіз жұмыс ұстанымы осы тұрғыда жүзеге асады, ал мұғалім алдағы іс-әрекетке мақсатты түрде дайындалады.

Жеке білім беру бағдарламаларын іске асыру үшін білім беру үрдісі, құрылымы бар жеке жасалған білім беру бағдарламасын жүзеге асыруға болатын құрылым қажет. Әрбір пән үшін кем дегенде екі нұсқа болуы мүмкін: белгілі бір білім беру кеңістігінің шегінде білім беру ортасын өз бетінше құру немесе басқалар жасаған білім беру ортасын іздеу және оны жеке білім беру бағдарламасын іске асыру үшін пайдалану.

Білім беру ортасы - бұл жан-жақты түсінік. Көбіне ол оқытуға емес, тікелей оқуға бағытталған. Жағдайды өзі үшін тәрбиелікке айналдыратын субъект пайда болған кезде қоршаған орта білімге айналады. Демек, бір орта бір үшін білім алуы мүмкін, ал басқасы үшін мүлдем бейтарап, әр адам өзінің білім

беру ортасын белгілі бір білім беру кеңістігінің шекарасында, белгілі бір білім беру түрін таңдап немесе өздігінен білім алумен айналысуға мүмкіндігі бар.

Сонымен қатар, кәсіби кеңістікте мұғалім бастама көтере алатын, оны әріптестерімен талқылап, кез-келген кәсіби топтарға біріктіре алатын орындар болуы керек. Егер басқарылатын нәтижелерге айтарлықтай әсер етпейтін, мысалы, рухани-адамгершілік дамудың педагогикалық формалары ескерілмесе, адамның өзі өмір сүретін және жұмыс істейтін ортаны белсенді таңдауға және салуға деген ұмтылысы.

Білім беру мекемелерінің зияткерлік қорлары кез-келген инновациялық үрдістің негізін қалайтын түпнұсқа идеяларды дамытуға мүмкіндік береді. Ұйымның зияткерлік әлеуетінің деңгейі «инновациялық идеялар портфолиосының» мүмкіндіктерін анықтайды.

«Инновациялық әлеует» ұғымы «инновациялық қызмет» ұғымымен өзара байланысты. Инновациялық қызмет дегеніміз - бұл институттағы инновациялық өзгерістердің қарқындылығы.

Білім беру мекемелерінің инновациялық қызметі тек ресурстардың қол жетімділігіне ғана байланысты емес. Көп жағдайда, ол принциптер мен міндеттемелерді қамтитын ұйымдық мәдениет анықталады, соның негізінде мекеменің даму стратегиясы жасалып, жүзеге асырылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие / Под ред. проф. Л.Н. Оголевой. - М., 2001.
2. Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: Научное издание / А.А. Хуторской. - М., 2005.

CONTENTS

PEDAGOGICKÉ VĚDY

Problémy tréninku

Казимова Д.А., Әділхан Г. ИНФОРМАТИКА САЛАСЫНДАҒЫ БІЛІМ БАКАЛАВРЛАРЫН КӨСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІ	3
Жусупова Р.Ч. РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ УМЕНИЙ У СТУДЕНТОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ЧЕРЧЕНИЮ	9
Компанець Н.М. АНГЛОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БІОМЕДИЧНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ	14
Кенбаева Г.К., Аманбаева Э.А., Жаксылыкова Н.Е. ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ	17
Сегізбаева А.Д. КРИТЕРИАЛДЫ БАҒАЛАУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	20

Metodické základy vzdělávacího procesu

Сураншиева Р.К. ФАРИЗА –ЕРЛІКТІҢ, СЫРШЫЛ СҰЛУЛЫҚТЫҢ, ҰЛЫЛЫҚТЫҢ СИМВОЛЫ.	23
Каирбеков А. Ж.,Горохов А.С. ОРТА БІЛІМ ШАРТТАРЫНДА ПАТРИОТИЗМГЕ ТӨРБИЕЛЕУ	27
Жунисбекова Ж.А., Койшибаева Н.И., Ахмедова Л., Керимбекова Р.А. НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЫ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ.....	31
Акмагамбетова А.М., Тунгушбаева А.М. БЕЛСЕНДІ ОҚЫТУ – САПА КЕПІЛІ ..	34
Таликова Г.Т. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ УМСТВЕННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	39
Туралиева А.С., Мадуанова А.С.,Абдраханова Г.Д. БІЗ КЕСТЕ ӨНЕРІ - КӨНЕНІҢ КӨЗІ	44

Strategické směry reformy vzdělávacího systému

Байгулова Зоя, Исаева Қарлығаш РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ АЗАМАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ТӨРБИЕЛЕУ	48
--	----

Moderní metody výuky

Умирбекова А.Н. САУАТ АШУ САБАҚТАРЫНДА ТОППЕН ЖӨНЕ ЖЕКЕ ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУДІҢ МҮМКІНДІКТЕРІ	51
Бердыбеков Н.Т., Абулгазинов С.Е. О СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ МЛАДШИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ.....	55
Стасів Н.І., Пилипців Л.П. ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ	60
Лютвиева Я.П. DEVELOPING CREATIVE THINKING IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES	63
Ускембекова С. Ж. ИНФОРМАТИКА САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ АКТ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ	70
Заурбеков Н.С., Шерхан Г.А. «АЛГОРИТМДЕУ МЕН ПРОГРАММАЛАУ» КУРСЫН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ЖОЛДАРЫНЫҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	75
Жұмабек Калима CLIL ФОРМАТЫНДА ФИЗИКА ПӘНІНЕН САБАҚ ҰЙЫМДАСТЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	80

Sociální pedagogika

Атемкулова Н.О., Халитова И.Р., Каримова Р.Е. ҚИЫН ЖАҒДАЙҒА ТАП БОЛҒАН БАЛАЛАРМЕН ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖҰМЫС.....	83
Ибраимова Ж.К. МҰҒАЛІМНІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН ДАМУ ҮРДІСІ	91
CONTENTS	95

282875
 282915
 282932
 282972
 282975
 282176
 282639
 282674
 282794
 282805
 282867

282973
 282458
 282621
 282632
 282863
 282870
 282954
 282974
 282264
 282457